

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра образотворчого мистецтва

Саєнко Т. В., Завийборода А. М.

**РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЗДОБЛЕННЯ ВИШИВКОЮ
КОМПЛЕКСІВ НАРОДНОГО ВБРАННЯ НА УКРАЇНІ**

Методичні рекомендації для студентів
спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво)

Полтава-2019 р.

УДК 746.3(477)(072.8)

С14

Саєнко Т. В., Завийборода А. М. Регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання на Україні : метод. реком. для студ. спец. 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) / А. М. Завийборода, Т. В. Саєнко. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. – 104 с.

РЕЦЕНЗЕНТИ: **І. М. Мужикова**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;
Ю. А. Мохірєва, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Сутність та структура феномену «регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання».....	6
Історичний аспект оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання.....	28
Методика вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання на Україні з майбутніми учителями образотворчого мистецтва.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Розвиток сучасної художньо-педагогічної науки не можливий без ґрунтовного дослідження проблем професійної підготовки майбутніх учителів мистецького профілю в контексті формування в них національної свідомості, духовних та естетичних якостей особистості, засвоєння художньо-естетичних знань у процесі оволодіння загальнолюдською та національною культурою. Вишивка як вид декоративно-ужиткового мистецтва виступає вагомим засобом формування професійної майстерності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Досконале вивчення традицій української вишивки, регіональних особливостей її використання в оздобленні комплексів вбрання підвищує рівень професійних якостей студентів, допомагає сформувати естетичний смак і вміння бачити в народній творчості особливу систему символічного відображення світу.

Тому не дивно, що різні аспекти цієї теми привертають до себе дедалі більше уваги як науковців - істориків, філософів, культурологів, мистецтвознавців, філософів, педагогів так і практиків-дизайнерів.

Актуальні завдання сучасної мистецької освіти висвітлено у працях І. Зязюна, М. Лещенко, Н. Миропольської, В. Орлова, О. Отич, О. Рудницької, А. Чебикіна, О. Шевнюк, В. Шульгіної, Б. Юсова та ін.

Особливості народного мистецтва, його семантика, символіка та технологічні особливості висвітлено у працях багатьох науковців (Є. Антонович, Л. Баженова, П. Білецький, Г. Васянович, М. Дараган, З. Косицька, Ю. Лашук, А. Малиніна, О. Найден, Т. Придатко, В. Прядко, Т. Саєнко, М. Станкевич, О. Соломченко, С. Танадайчук, О. Теліженко, В. Щербаківський та ін.).

Про необхідність вивчення народного мистецтва в контексті фахової підготовки майбутніх вчителів мистецького профілю наголошують Г. Васянович, О. Гончаренко, О. Данченко, Р. Захарченко, Є. Марков, Л. Масол, Н. Ничкало, О. Ростовський, Г. Тарасенко, В. Фіголь.

Фундаментальні дослідження традиційної української народної вишивки здійснила Т. Кара-Васильєва. Вишивку в усіх її різновидах - як поширений вид народної творчості - розглянула та ретельно проаналізувала Р. Захарчук-Чугай. Особливості орнаментики в українському вишиванні відстежив М. Селівачов, символіку - Є. та І. Причепій, способи і техніки виконання основних загальних швів - Г. Цибульова, Г. Гаврилова. Оригінальним з огляду на першоджерельність є дослідження Н. Данилевської, М. Ткача, Г. Стельмашук, М. Білан, Т. Ніколаєвої. Регіональні особливості вишивки та використання її в оздобленні одягу досліджували Л. Булгакова, А. Ворон, І. Грибанич, І. Добрянська, Р. Захарчук-Чугай, І. Карпанець, О. Косміна, К. Матейко, Р. Пилип, О. Полянська, І. Симоненко, Г. Стельмашук, М. Тумова та ін.

Використанням в сучасному одязі традицій народного вбрання та вишивки займались науковці А. Баранова, Т. Ніколаєва, А. Славінська, Н. Чупріна. Моделювання та синтез складних зображень симетричної структури українського орнаменту розглянула К. Березька.

Використання національної вишивки у моделюванні сучасного одягу в Україні є предметом дослідження А. Варивончик.

Українське народне вишивання подається як навчальна дисципліна Т. Батієвська, К. Сусак, Н. Стеф'юк.

У названих працях та публікаціях інших авторів на цю тему в розмаїтих аспектах висвітлюються питання використання вишивки в оздобленні одягу. Разом з тим, підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва в зазначеному аспекті не набули належного значення. Цим і зумовлено укладання методичних рекомендацій до курсу **«Регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання на Україні»** для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво).

**Сутність та структура феномену
«регіональні особливості оздоблення вишивкою
комплексів народного вбрання»**

Для з'ясування сутності та структури феномену «регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання» необхідно розглянути такі поняття: «одяг», «вбрання», «народне вбрання», «комплекси народного вбрання», «костюм», «народний костюм», «вишивка», «регіональні особливості оздоблення вишивкою».

Одяг, одяг, вбрання - сукупність предметів, виробів (із тканини, хутра, шкіри) створених людьми, якими покривають тіло. Найчастіше одяг буває тканинний, синтетичний та вовняний [12; 27; 35; 39].

Історія одягу з найдавніших часів до наших днів є наче дзеркалом, в якому відбивається вся історія людства. Кожна країна, кожен народ в окремі періоди свого розвитку накладають свій відбиток, свої специфічні риси на одяг людей. Історія моди майже так само стара, як й історія костюма. З того моменту, коли людина відкрила значення одягу як засобу захисту від несприятливих впливів природи, залишалось небагато доти, поки вона не почала міркувати про його естетичні функції [10; 27; 34].

Стильове об'єднання різних елементів одягу, певний його комплект, що складається з одягу, який покриває тіло, головного убору, зачіски, прикрас – це костюм (фр. *costume* – звичай) [35; 62].

Костюм - образно-художня система одягу, яка виражає міру його асамблеовості (О. Шевнюк). Він пов'язаний з історичними подіями, етнічними звичаями, національними традиціями, соціальними статусами, естетичними смаками, статевими ролями, взагалі, глибинними пластами культури [62].

Народний костюм – вид народного мистецтва, одна із важливих галузей матеріально-духовної культури кожного народу. Він виник у процесі

трудової діяльності людини і нерозривно пов'язаний із життям і побутом. Народний костюм синтетично акамулює в собі різні види народного декоративного мистецтва в залежності від традицій народу [34; 35; 39].

Українське народне вбрання - національний одяг українців, створений на усіх етапах історії України [34; 35; 39].

В основу *національного вбрання* береться *повний святковий стрій* [39].

Формування українського народного одягу - цього яскравого й самобутнього культурного явища - відбувалося протягом багатьох століть. Ще за часів Київської Русі значного розвитку набули ткацтво та різноманітні ремесла, які мають безпосереднє відношення до створення одягу. Відтоді кожна епоха накладала відбиток на традиційне вбрання, і можна з упевненістю твердити, що особливості костюма являють собою одне з важливих джерел вивчення етнічної історії населення України, його соціальної структури, естетичних поглядів та уявлень тощо [2; 34; 35; 39].

Як стверджують мистецтвознавці, основні елементи українського народного одягу мають давньослов'янське походження і беруть свої витoki з культури Київської Русі. Це домоткані тунікоподібні сорочки, поясний одяг у вигляді прямокутної орнаментованої смуги тканини, вузькі полотняні чоловічі порти, рушникoподібне жіноче головне вбрання, плетені й ткані пояси та ін. [2; 34; 35; 39; 51; 55].

Про те, що сновні елементи українського народного вбрання були сформовані ще в княжі часи та пізніше майже не змінювалися, свідчать назви одягу, які були відомі ще з князівських часів: свита, кожух, сорочка.

На незначні зміни в одягу впливали також історичні часи та зміни в державності, межах українських земель. Так, одяг княжої доби мав риси візантійської культури, а одяг козацької доби був змінений під впливом пристосування до військового одягу [34; 35; 39; 51; 55].

Також на традиційному українському народному вбранні (костюмі) відбулися тривалі взаємодії з культурою сусідніх слов'янських та неслов'янських народів.

Весь одяг відрізнявся залежно від пори року (літній і зимовий), соціального стану населення українських земель (шляхта, козаки (військовики), міське населення, посполиті, сільське населення, чумаки), від природо-кліматичних особливостей місцевості, тобто одяг населення лісової смуги (Полісся) відрізнявся від одягу гірського населення (гуцулів, бойків, лемків) та від лісо-степових (Поділля, Наддністрянщина, Слобідська Україна) або степових земель (Запорожжя, Бессарабія). Також вбрання було святковим (повний стрій) та на кожний день [34; 35; 39; 55].

Українське народне вбрання характеризується *комплексністю*, має однакові складові. Водночас народному одягу притаманна значна *варіативність*. Найбільш помітними були відмінності у костюмі, що побутував на Лівобережжі та Правобережжі, Слобожанщині та Поділлі. Це ж стосується й традиційного одягу населення Подністров'я, Карпат, Полісся та Півдня України. Регіональною специфікою були позначені передусім матеріали для одягу; конструктивні, технологічні і декоративні прийоми його створення; способи виробництва окремих деталей: головних уборів, взуття, прикрас; колорит, техніка та мотиви орнаментики - особливо сорочок і поясного одягу, які майже до кінця XIX ст. зберігали давні локальні особливості, а також способи носіння і об'єднання всіх елементів одягу в повний, завершений комплекс вбрання [1; 34; 35; 39].

Загальнохарактерною рисою традиційного українського одягу та численних доповнень до нього є декоративна мальовничість, яка відбиває високий рівень культури виробництва матеріалів для одягу, створення його різноманітних форм, *володіння багатьма видами й техніками опорядження та оздоблення* [2; 10; 34; 35; 39; 55].

Покриття одягу прикрасами - його *оздоблення* або *декорування* - має на меті зробити одяг красивим, а вся розмаїта сукупність прикрас і забарвлення одягу становить його декор [35; 39].

Способи оздоблення (декорування) одягу дуже різноманітні: декорування самого матеріалу одягу лише за допомогою суцільного його

фарбування чи фарбування окремих елементів, без нанесення якогось певного узору, або поєднання різних за кольором частин одягу (засобом прикраси виступає сам колір або поєднання кольорів (декорування матеріалу одягу шляхом нанесення на нього різними засобами (тканням, вишивкою, аплікаціями, розписом (різноманітних узорів, фігур, зображень, рівномірно розташованих на полі тканин, або зведених в орнаментальні плями й смуги (як наприклад, каймо (декорування одягу за допомогою рельєфних прикрас, утворюваних на ньому як із самого матеріалу (оборок, воланів, рюшів, гофрування, бантів (так із хутра, мережив, бантів, бахроми тощо) [35; 64].

Суттєвою ознакою такого типу декору є саме його рельєфність (на відміну від площинного характеру згаданих вище типів). Цей декор подрібнює площини одягу, деформує його поверхню і тому, зрештою, тією чи тією мірою видозмінює його форми і лінії. Лінії при цьому ніби ліпляться з самого матеріалу, з тканини. Такого типу декор називають ліпнім або рельєфним. Будь-які типи декорування одягу та характер їх комбінують мають дуже велике значення для вивчення історії костюма, бо вони тісно пов'язані з кроєм одягу [64].

Одним із видів декорування одягу є *вишивка* [22; 24; 25; 29].

Матеріал і техніка вишивання – важливі фактори, що визначають художній рівень вишивки. Геніальність народних вишивальниць – у їх розумінні матеріалу, уміння використовувати прості засоби для отримання сильних декоративних ефектів.

В Україні відомо більше ста різноманітних вишивальних швів, так званих «технік», які використовувалися на Україні для оздоблення одягу. Окремі вишивальні шви характерні тільки для певних етнографічних районів [22; 24; 25; 29; 57].

Походження назв технік української вишивки різне. Такі назви, як «виколювання», «вирізування», «затягання» відповідають манері виконання. Чимало назв пов'язано з назвою певної етнографічної групи людей або з географічною назвою місцевості, де була створена і розвивалася та чи інша

техніка, наприклад, «лемківська кіска», «кучерявий шов Гуцульщини», «городоцький шов», «полтавська гладь» тощо. У назвах технік зустрічається схожість із певними символами, явищами, предметами: «зірочка», «просо», «солов'їні вічка», «курячий брід» [22; 24; 25; 29; 47; 57].

Загалом, українську вишивку можна розділити на два роди: лічильну та нелічильну. Шви з лічбою виконуються по рахунку покритих стежками ниток тканини. Нелічильні (вільні) шви виконуються за попередньо нанесеним на тканину малюнком. Інший принцип поділу технік вишивання передбачає їхній поділ на: сквозні шви (строчки), для виконання яких із тканини попередньо витягуються нитки; глухі шви, що виконуються по цілій тканині. Проте нині немає єдиної загальноприйнятої класифікації ручних швів [22; 24; 25; 29; 47; 60].

Створенню єдиної класифікації технік вишивання присвятили свої дослідження вчені-мистецтвознавці О. Гасюк, А. Заволокіна, Р. Захарчук-Чугай, Т. Кара-Васильєва, Е. Литвінець, Г. Пащенко, В. Радкевич, М. Степан.

Класифікація швів за О. Гасюк, М. Степан включає: початкові шви, вишивання з лічбою, мережки, змережування та з'єднувальні шви, гладь.

Найповнішу класифікацію швів представляють В. Радкевич та Г. Пащенко. Вони поділяють їх на: початкові шви, поверхнево-нашивні рахункові шви, поверхнево-нашивні нерахункові шви, техніки прозоро-рахункової групи.

Для зшивання одягу та його оздоблення використовують початкові шви [47].

До групи початкових швів відносять такі: «уперед голкою», «назад голкою», «козлик», «стебловий», «тамбурний», «петельний» [22; 47].

Шов «уперед голкою» (або «затяганка») використовують для обведення контуру малюнка, ним зшивають деталі виробу. При виконанні шва на лицевому боці тканини і з вивороту робоча нитка утворює пунктир. Виконують його стібками однакової довжини з однаковими проміжками між

ними справа наліво. Довжина стібків і відстань між ними може бути різною і залежить від товщини тканини, призначення шва. На тонкій тканині роблять стібки коротші, а на товстій – довші. Лінія шва йде між двома нитками піткання по прямій, тобто паралельно [25; 47].

Шов «назад голкою» (або «стебнівка», «ручна строчка») застосовується в основному при зубцюванні та зшиванні вишитих виробів, іноді – в вишивці. Цей шов нагадує машинну строчку: на лицьовому боці виробу стібки розміщені впритул один за одним, а з вивороту вони накладаються один на одного. Прокладають шов справа наліво так, що голка весь час входить у тканину позад нитки, а виходить на два стібки попереду [47].

Шов «Козлик» («оксамитовий шов») застосовують для оздоблення дитячого одягу, підшивання країв виробу, а також як декоративний шов. Із лицьового боку він являє собою перехресні стібки, що нагадують козли для розпилювання дров, а з вивороту – дві паралельні прямі з маленькими стібками. Якщо шов «козлик» вишити різнокольоровими нитками у два, три і більше рядків, тоді він називатиметься «оксамитовий». Вишивати «козлик» починають знизу зліва, роблять голкою стібок вгору з нахилом управо. Далі голкою набирають 2-3 нитки і виколують, виконують униз вправо стібок із таким нахилом, як і перший. Так шиють увесь рядок [25; 47].

«Стебловий шов» застосовується для вишивання стебла квітки, трав, листків, бутонів у орнаменті. Виконання стеблового шва подібне до шва «стебнівка». Тканина пересувається при вишиванні знизу вгору, при цьому шов виконується згори вниз: по прямій – згори вниз – через 3 нитки набирають на голку 3 наступні нитки піткання. Голку витягують і знову набирають на неї 3 наступні нитки, голку виколують у кінці попереднього стібка. Із лицьового боку утворюються стібки, вдвоє більші, ніж із вивороту.

Тамбурним швом у народних вишивках позначали контури узорів, а із середини XIX ст. різноманітними тамбурними вишивками оздоблювали сорочки, хустки тощо. Найбільш поширеними тамбурними швами є: «ланцюжок», «складний тамбур», «петля вприкріп». Швом «ланцюжок»

вишивають рослинні орнаменти, збагачені гладдю та різноманітними швами. Ним можна обводити контури, наносити лінії всередину узору, зашивати всю площину або окремі деталі малюнка. Цей оздоблювальний шов із лицьового боку має вигляд замкнутої петлі, а з вивороту – суцільної строчки [22; 25; 47].

«Петельний шов» дістав назву від застосування його при обробці петель у шитті. Цим швом обкидають петлі та зрізи тканин, щоб не обсипалися нитки [22; 47].

Поверхнево-нашивні лічильні техніки становлять основну частину української народної вишивки. Назва «поверхнево-нашивні рахункові шви» пояснює спосіб їхнього виконання, тобто вишивання на поверхні тканини, рахуючи нитки. До таких швів відносять: «вирізування», «занизування», «зерновий вивід», «кафасор», «курячий брід», «лиштва», «набирування», «низь», «поверхневий верхоплут», «поверхниця», «ретязь», «хрестик», «штапівка», «товмацька зірка» [22; 24; 47].

«Лиштва» – тонка і точна техніка. Її назва походить від слова «лиштва» (у минулому вишивали низ сорочки, підшивка якого називалася «лиштвою»). У деяких місцевостях її називають рахунковою гладдю. Лиштвою вишивають в основному на Чернігівщині та Полтавщині. Цією технікою виконують жіночі та чоловічі сорочки. Принцип вишивання лиштвою полягає в настиланні паралельних стібків, які віддалені один від одного на одну нитку [22; 24; 47].

«Поверхневий верхоплут» («верхошов») може бути обвідкою до орнаменту або основним виводом в орнаменті лиштви для чоловічих сорочок. Називається шов так, тому що при виконанні його спочатку вишиваються прямі стібки, а потім по них переплутують нитку [22; 24; 47].

«Низь» («низинний шнурок») застосовують для оформлення країв орнаменту в жіночому і чоловічому одязі, а також як самостійний декоративний шов. Його виконують знизу, з вивороту тканини. Низзю

виконують геометричні орнаменти чорними або червоними нитками [22; 24; 47].

Швом «занизування» виконують геометричні узори, в основному червоним кольором ниток. Назва шва походить від прийому вишивання: робоча нитка ніби занижується у тканину. Цей шов застосовується для оздоблення одягу. Він виконується швом «затяганка». Відповідно до малюнка вишивають потрібну кількість паралельних стібків [22; 24; 47].

Техніка «вирізування». Її називають так тому, що в середині контуру узору вирізають нитки тканини. Найчастіше виконують її білими нитками, але подекуди вдаються й до сірих, блакитних, червоних і чорних. Вирізування застосовують як самостійну техніку, а також як доповнення до інших технік. Техніка вирізування поєднує дві техніки – хрестик та качалочкова лиштва. Вирізування виконують на одну, три, п'ять або більше квадратних отворів. Після того, як обшили узор, нитки тканини підрізають біля качалочок і витягують їх, залишивши лише нитки під хрестиками. Заповнення у вирізуванні може виконуватися ляхівкою, настилом, хрестиком [22; 24; 47].

Техніка «зерновий вивід» використовується у вишивках жіночих та чоловічих сорочок у поєднанні з лиштвою та іншими швами. Вона передбачає безперервне повторення квадратиків з порожньою серединкою, розташованих по прямій лінії або кривулями чи в шаховому порядку.

Шов «курячий брід» здебільшого використовується в поєднанні з лиштвою, вирізуванням тощо. Виконуючи цей шов, вишивальною ниткою стягують нитки тканини, щоб утворилися невеликі дірочки. Шов «курячий брід» може бути подвійним, потрійним і т.д. [22; 24; 47].

Техніка вишивання «хрестиком» – одна з найвідоміших і найулюбленіших у народних вишивках. Ним вишивали переважно сорочки. Хрестиком вишивають по канві по рахунку ниток на тканинах полотняного переплетення, по витягнутих уздовж і поперек нитках так, щоб утворилися квадрати. Хрестиком виконують геометричні, рослинно-геометризовані

орнаменти. Різновидів хрестикових швів багато. Найбільш поширеними є: «хрестик косий», «напівхрестик», «прямий хрестик», «подвійний хрестик» [22; 24].

Поверхнево-нашивні вільні техніки не потребують точного рахунку ниток, їх вишивають на поверхні тканини за вільним, наперед нанесеним контуром узору. До поверхнево-нашивних нерахункових швів належать: гладь (коса, пряма, стеблова, качалочкова, художня, декоративна, біла, полтавська та ін.), рушникові шви, змережування, «курячі шкірки», «пухлики», обробка країв тощо [22; 24; 47].

«Курячі шкірки» – вид шва, яким оздоблюють низ рукавів, горловини, починають виконувати з виворотного боку тканини. Спочатку закріплюють вишивальну нитку, далі виконують перший подвійний ряд вертикальних стібків, вколюючи й виколуючи голку горизонтально то вліво, то вправо. Потім вишивальною ниткою стягують цей рядок. На лицьовій стороні тканини утворюється при цьому ряд горизонтальних стібків. Потім вишивальною ниткою стягують лівою рукою тканину в зборку. Виконавши другий подвійний рядок вертикальних стібків зверху вниз, знов стягують тканину в зборку. Так, повторюючи це кілька разів, утворюють зборки одна за другою, на всю ширину рукава або горловини [22; 24; 47].

Шов «пухлики» виконується на верхній частині рукава – там, де рукав пришивається до уставки (так звана сорочка до пухликів) [22; 24; 47].

Гладь – різновид ручного вишивання, в якому нитки ідуть паралельними рядами впоперек або вздовж лінії малюнка. Існує багато технік її виконання. Це зокрема, розглянуті шви «уперед голкою», «стебловий», «ланцюжок» тощо, а також спеціальні техніки – пряма гладь, коса гладь, гладь із перехватами тощо [22; 47].

Пряма гладь використовується для заповнення великих площин. Стібки кладуть уздовж ниток тканини по вертикалі або горизонталі і отримують двобічний малюнок.

Техніка косої гладі характерна тим, що стібки лягають похило до ниток основи і піткання. Вишивають її в основному червоним кольором, потім тоненько обводять чорним для виділення узору. Орнаменти є різноманітними, складаються з геометричних орнаментів.

Гладь стеблова застосовується для вишивання гілочок, обведення контура малюнка. Вона виконується «стебловим швом».

Полтавська гладь поширена по всій Україні. Нею вишивають фартухи, хустки, кожухи, свитки та ін. Стібки настилають густо, щоб не проглядала тканина, і паралельно горизонтальним ниткам. Стібки можуть бути маленькі і великі, тільки через 0,5 см довжини стібка роблять персяги, щоб нитка не відставала від тканини [22; 24; 47].

Дуже поширеними є техніки прозоро-рахункової групи (мережки) – вишивка, яку виконують на основі прорідження або прорізання тканини. Це «одинарний прутик», «подвійний прутик», «черв'ячок», «стовпчик», «вівсяночка», «гречка», «лучка», «шабак» тощо. Мережки виконують тільки на тканинах полотняного переплетення.

Для виконання мережок можна використовувати катушкові та вишивальні нитки. Вишивка виконується ніжною гамою кольорів, що створена з усіх відтінків блакитного, зеленуватого, охристого, сірого кольорів[22; 24; 47].

Тканину беруть тільки з полотняним переплетенням. На тих частинах тканини, де має бути вишивка, витягують певну кількість горизонтальних ниток, а вертикальні (невитягнуті) нитки затягують у пучки – прутики. Стібки вишивальної нитки мають іти в одному напрямку.

Швом «одинарний прутик» підшивають краї вишитих виробів. Одинарним цей шов називається тому, що він складається з одного ряду прутиків.

Подвійним прутиком раніше підшивали поділ жіночої сорочки. Тепер його вишивають під рубцем пазухи чоловічої сорочки «чумачки» тощо.

Мережка має вигляд двох рядів прутиків, розташованих паралельно лінії основи або піткання.

Мережку «черв'ячок» вишивають як доповнення до основного орнаменту. Цей вид мережки за виконанням подібний до прутика у верхньому боці.

Мережка «стовпчик», а також «гречка», «вівсяночка», «лучка» застосовуються як доповнення з обох боків до орнаменту для жіночих та чоловічих сорочок [22; 29].

Упродовж віків визначилися правила розміщення вишивок на натільному, нагрудному, поясному, верхньому одязі, на головних уборах, взутті. Вишивка різниться орнаментами, кольором, матеріалами і техніками виконання. Загалом усі вишиті вироби можна поділити на чотири групи. Вишитий одяг відносять до першої групи. Це зокрема вишивка сорочок, нагрудного одягу, поясного одягу, верхнього плечового одягу, головних уборів.

Вишивці сорочок притаманні логічність розміщення та особливе багатство вишивальних технік. У жіночих сорочках вишивали коміри, пазухи (погрудки), подоли, рукави, у чоловічих – коміри, манжети, манишки, дуже рідко полики [3; 22; 24; 47].

Вишивка нагрудного одягу (прямоспинного, приталеного, короткого, з рукавами і без них) розміщена вертикальними смугам на полях, проймах і горизонтальними – внизу полів, спинки і рукавів. Особливо виділяється вишивка-строчка в нагрудній частині і внизу рукавів керсеток центральних областей України [22; 24; 47].

Вишивка поясного одягу (запасок, спідниць) виділяється стрічковим характером розташування мотивів у нижній частині [22; 24; 47].

Вишивка верхнього плечового одягу (свит, сердаків, бунд, шуб без рукавів, кожухів) характеризується складними орнаментальними композиціями на спині, поясі, полах, рукавах, відлогах тощо. Вишивка кожухів розташовувалась широкими горизонтальними смугами внизу на

рукавах, у нижній частині кожуха та вертикально на правій полі, а в кожухах з відрізною спинкою вишивали смуги на спині, біля розрізів кишень та рукавах [22; 24; 47].

Вишивка головних уборів (стрічок, наміток, хустин, капелюхів, шапок) характеризується оригінальним композиційним вирішенням. Намітки вишивали широкими смугами геометричних та геометризвано-рослинних мотивів по краях та в налобній частині. Стрічки вишивали рядами пишних квітів, складними геометричними мотивами [22; 24; 47].

Впродовж XIII – XIX століть вишивка стає основною прикрасою традиційного одягу українців, досягаючи свого неперевершеного естетичного і майстерного рівня. Особливість цієї вишивки – культурне засвоєння технік та матеріалів візантійської культурної спадщини, поєднання їх із розвитком само-бутнього українського кольорового орнаментально-сюжетного змісту.

Починаючи з другої половини XVII століття, в Україні спостерігається піднесення художньої культури, що було викликано загальним соціально-економічним прогресом. Не оминув цей процес і мистецтво вишивання. У кожному регіоні вишивка набуває самобутніх особливостей щодо кольорових преференцій, улюблених узорів, технік виконання, які передаються з покоління у покоління [22; 24; 33].

Кожен регіон України має свою вишивку, яка є його візитною карткою. Він відображує особливості побудови композиції, кольорової гами, орнаменту, техніки вишивки [22; 24; 25].

Характерна риса етнографічного району Карпат і Прикарпаття (Західна Україна) (крім певних спільних рис) – це велика кількість окремих складових частин району із своїм колоритом та специфічними особливостями. У минулому майже кожне село відрізнялося від іншого своєрідністю вишивки, багатством орнаментальних композицій та неповторністю кольорів [23; 24; 32].

До цього етнографічного регіону належить Північне Прикарпаття (Львівщина й частково Тернопільщина), гірські райони Карпат (Івано-Франківська, частково Львівська області) та Закарпаття.

Вишивки Львівської області становлять окрему групу. Тут вирізняються Сокальський, Городоцький і Яворівський райони. Вишивкам Сокальщини властиві легкі узори рукавів жіночих сорочок, що створюють враження тонкого мережива. Їх виконують переважно хрестиком нитками чорного кольору [18; 44].

Для Городоцького району типові орнаменти, складені з багатопрменевої розетки та її фрагментів. Вишивають червоним, додаючи синього, рідше чорного кольору, так званим городоцьким швом.

Високими художніми якостями характеризуються вишивки Яворівщини. Тут склався свій спосіб вишивання, що набув широкої популярності. Наприкінці ХІХ століття його називали «славною яворівкою». Узори склалися з дрібних мотивів, таких як «сосонки», «купочки», «деревця», «клинці», «кривульки», що їх вишивали хрестиком, «стебнівкою». З 20-х років ХХ століття майстрині почали вишивати рослинний (квітковий) орнамент гладдю («кладенням»), сміливо користуючись жовтими, синіми, червоними, зеленими нитками [44].

Сучасні майстри Львівщини - заслужений майстер народної творчості Марія Федорчак-Ткачова, Ганна Надвірна, Олімпія Гушул та інші - використовують і розвивають надбання своїх попередників.

Городоцький шов «півмісяці» поширений у вишивці Городоцького району Львівщини. За композицією ці вишивки являють собою чергування круглих розеток - «місяців» або «півмісяців» з ламаної стрічки. «Півмісяці» вишиваються переважно червоним кольором у техніці гладі. Стібки гладі кладуться щільно, один до одного, початок стібка сусіднього сектора збігається з кінцем стінки попереднього [44].

«Вужики» (або «ламана волоска») вишиваються білими нитками на синьому тлі. Цей шов є різновидом широкого «тамбурного шва». Виводимо

голку з робочою ниткою на лицьовий бік в точці 1. Вколюємо в точку 2, відступивши вправо на відстань, що дорівнює ширині майбутнього шва, виводимо її знову на лицьовий бік в точці 3. При цьому робоча нитка повинна утворювати петлю й лежати під голкою. Маємо перший стібок. Потім знову робимо нахилений стібок 4-5 і т. д. Момент виконання цього руху показано на малюнку. Чим менша відстань 1-3, тим щільнішим виходить шов [23; 54].

«Триступенева кривулька» застосовується як обводка до орнаменту. Вона поєднує в собі шов «уперед» і «назад голку». Виконується справа наліво за рахунком ниток тканини. Закріплюємо робочу нитку в точці 1 і, виконавши стібок 1-2 «назад голку» на три нитки тканини, знову виводимо голку в точці 1 на лицьовий бік. Наступний лицьовий стібок виконуємо вправо вниз. Відрахувавши чотири горизонтальні і три вертикальні нитки тканини, переводимо голку на зворотний бік у точці 3. Потім на звороті тканини робимо стібок на три нитки тканини до точки 4. Виводячи голку в точці 4 на лицьовий бік, швом «назад голку» виконуємо лицьовий стібок 4-3, а зворотний 3-5, тобто по зворотній стороні тканини, треба відрахувати шість вертикальних ниток тканини. Далі швом «назад голку» виконуємо наступні два лицьових стібка 5-4 та 6-5. Голка, виконавши стібок 6-5, повертається в точку 6 - початок стібка. Знову робимо нахилений стібок 6 - 7, і голка виходить на лицьовий бік в точці 8. Потім повторюємо три стібки «назад голку» і т. д. [23; 47].

Окрему групу становлять вишивки Гуцульщини, історико-етнографічного регіону, куди входять гірські райони Івано-Франківської і Чернівецької областей і Рахівський район Закарпаття [14; 25; 45].

Кожний район, навіть село має художнє обличчя, улюблену колірну гаму. З того, як вишито сорочку, кептар, легко можна дізнатися, з якого села їхній власник. У цілому гуцульські вишивки справляють враження коштовної інкрустації.

Кольори завжди підпорядковані якомусь основному, провідному. Завдяки цьому складається чорно-фіолетова гама верховинських вишивок, темно-вишнева - пистинських, ясно-червона — яворівських, зелено-голуба - села Річки. У вишивках Городенківського району колір вишневих, малинових відтінків часто поєднується із золотаво-жовтим і зеленим. Цікавими є узори, у яких нитки кладуть у двох протилежних напрямках, через що колір має два різні відтінки. Снятинський одяг прикрашають білим, прозорим шитвом, мережками, багатим рослинним візерунком [22; 25; 44].

Місцевою своєрідністю характеризуються вишивки села Космач. Космацька вишивка - яскраве художнє явище. Упродовж тривалого часу вона зберігає свою мистецьку самобутність. На противагу гуцульським вишивкам, в яких орнамент суцільно вкриває поверхню рукава, тут основну увагу в жіночих сорочках зосереджено на вишивці уставки, яка горизонтальною смугою прикрашає біле тло рукава. Вона вишивається окремо, а потім за допомогою вузької стрічки узору «обшиття» прикріплюється до виробу. Від різниці широкого рукава і вузької уставки утворюються «призбирки», які народні майстрині перетворили на засіб художньої виразності. Космацькі уставки виконуються дрібним хрестиком, лише «снурки», що обрамлюють орнаменти в єдину композицію, вишиваються дрібними скісними стібками. Це «пшеничка», «сосонка», «кривулька». Основна прикмета космацької вишивки — осіння гама кольорів, насичена червоними, оранжевими, жовтими тонами. Чоловічі та жіночі сорочки вишивають тільки хрестиком. Рисунок їх має чітку геометричну будову, всі елементи з'єднані в ланцюжок і ніби рухаються в один бік — «летючий», «безконечник». Назви космацьких орнаментів пов'язані з формами зразків: географічні — «микулицькі», «рожнівські», рослинні - «дубовий лист», «соснові», «сливові», «черешневі», тваринні - «баранкові», «качурові», «павукові» тощо. Найулюбленішою є композиція орнаменту «лекачі», яка справляє враження руху завдяки динамічній побудові різноманітних трикутників, зірок, квадратиків.

Космацькі вишивки лягають густими лініями орнаментів без просвітів білого тла [44].

Велична краса карпатської природи з її яскравими глибокими барвами сприяла виробленню своєрідної образотворчої мови. Так, у вишивці Гуцульщини поширеним є монументальний геометричний орнамент, контрастні зіставлення кольорів. Оперуючи простими геометричними елементами, їх різноманітним колірним забарвленням, народні майстрині створюють неповторні оригінальні вишивки.

На Гуцульщині й досі більшість жінок вишиває. Техніки вишивок дуже складні, потребують великого хисту і вправності. Найпоширенішою серед них є «низинка». Нитки йдуть паралельно основі, шиється вона з вивороту, стібки лягають суцільними рельєфними площинами, створюючи інтенсивну колірну гаму.

Майстрині застосовують такі давні техніки, як «коління», «кручення», «позадголковий шов». Рукава жіночих сорочок суцільно вкриті вишивкою — дрібними «розетками», «кочільцями», «ромбиками», іноді вишивку розмішують у вигляді скісних орнаментальних смуг різної ширини [14; 22].

Вишивці кожного району, навіть села притаманна художня своєрідність. Так, у Яворові орнаменти були «сливові», «черешневі», «соснові», «кручені».

Найулюбленішим мотивом залишався узор «скриньковий» у вигляді ромбів або зигзагів, утворених прямокутниками, а також малюнок «головканий» - у вигляді ромбів чи трикутників з маленькими ромбиками-«головками» на верхніх кутах.

Колорит яворівських вишивок червоний, підсилений жовтим, зеленим і чорним. Поступово гама змінюється в бік багатобарвності: переважають блакитні, зелені, сині кольори, у брусторівських вишивках — зелені, чорні. Вовняні, високого рельєфу вишивки поступаються місцем тонким бавовняним [14; 22; 44].

У верховинській вишивці домінує чорний колір, орнаменти утворюються від різноманітної комбінації ромбів, трикутників. Відмінність вишивки цього мистецького осередку полягає в детальному розробленні середини елементів. Кожна форма орнаменту подрібнюється на маленькі квадратики, які, мов перлини, заповнюють увесь внутрішній простір.

Улюбленими є мотиви «очкатиї», «качуровий», «скриньковий».

У вишивках Городенківського району колір вишневих, малинових відтінків часто поєднується із золотаво-жовтим і зеленим. Снятинські вишивки виконують білим, прозорим шитвом, мережками «цирками» багатих рослинних візерунків [14].

Щедро, барвисто, з великим художнім смаком оздоблюють на Гуцульщині верхній одяг: кептарі, сердаки, кожухи. Вони також різноманітні за кроєм і оздобленням. Серед орнаментациї трапляються антро- та зооморфні мотиви. На спинках кептарів, на всю їхню висоту вишивали людську постать, а біля талії - низку маленьких фігурок. Стилiзовані зображення жіночої фігури, що мають відгомін давньої символіки, характерні для оздоблення бокових швів сердаків, на рукавах кожухів. У селах Вербовець, Старий Косів поширений мотив багатонігих птахів з піднесеними й розпущеними крилами, що уклалися рядами в орнаментациї рукавів кожухів. Космацький кептар щедро прикрашений квадратами коричневого сап'яну, густо вибитими металевими прикрасами - капселями, жаб'ївський - вишитий барвистими вовняними шнурками з перевагою зеленого, верховинський - по низу оздоблений широкою узористою стрічкою кручених ниток. Гаму кольорів доповнюють темно-коричневі зубці з сап'янових аплікацій, вишивка зеленими нитками. Святково декорують кептарі в селі Розтоки, суцільно вкривають візерунками аплікацій з мотивів «рачки», «кучері», «зубці», улюбленим є мотив «дерева життя». Не можуть залишити людину байдужою розшиті вишивкою місцеві сердаки з чорного, вишневого, ясно-червоного сукна. Вишивка не тільки зміцнювала лінії швів, але й була яскравою декоративною оздобою. Сердаки обшивали довкола вовняними нитками

червоного, жовтого кольорів, підкреслюючи простоту й лаконічність крою. Вишивали мотиви «кучері», «звізди», «зубчики», нашивали яскраві червоні гудзики, китиці [4; 29; 45].

Етнічні райони Карпат дотепер зберегли свої традиції вишивки. Саме тому вирізняється вишивка Бойківщини, Опілля, Покуття. Покуття займає територію на південному сході в межиріччі Дністра, Бистриці Надвірнянської, Ворони та Пруту [18; 23].

Покуття розташоване у Придністровській частині Поділля та Прикарпаття, охоплюючи райони Снятинський, Городенківський, Тлумацький, частково Коломийський, Тисменицький. У с. Корнів Городенківського району популярною є вишивка дрібним хрестиком орнаментів в поєднанні з мережкою хрестатою, в с. Ясенів Пільний - сорочки, в яких плечики вишиті орнаментом «розкалісті». На Покутті поширеним був звичай сорочки «рісити». Варіанти червоного кольору в різних селах Покуття мали свої відмінності. У Стецеві «червоненки» були оранжевого кольору, у Воронівцях і Раковцях (Городенківський район) - темно-вишневого [6; 15; 24].

Улюблений сюжет узору - композиція із чотирикутників, уся площа яких заповнювалася нитками блискучого кольору. Сорочки «чорненки» носили заміжні жінки. Оздоблювали їх здебільшого орнаментом геометричних мотивів. Це скісні вертикальні або розміщені в шаховому порядку лінії, що суцільно вкривали весь рукав. Нижче плечика й «морщенки» смуги орнаменту розташовувалися горизонтально у три-чотири ряди, складаючись із різноманітних елементів: ромбів, квадратів, зигзагів. Особливістю сорочок є ажурне мережання окремих частин, шви перетворювалися на широкі орнаментальні смуги, переважно вишневого кольору. На Покутті трапляються мотиви геометричного орнаменту - ламана лінія, хрест, квадрат з гачками, що виконувалися «вирізуванням», «виколуванням», у Снятинському районі - білим, у Тлумацькому - чорним.

Поблизу Чернівців, у Лужанах, Новосілці, у свята дівчата вдягають оздоблені бісером сорочки, суцільно вишиті на рукавах, грудях рослинним орнаментом. Яскраві, соковиті кольори вишивок переливаються на сонці усіма барвами райдуги і справляють незабутнє враження.

На Волині вишивка в оздобленні компонентів вбрання використовувала рідше ніж тканиня. Наприклад, теплі безрукавки могли оздобити рядочком чи кількома рядочками вишиттям-кривулькою (козлик). Зимовий одяг – кожухи – прикрашали скромною вишивкою. Вишивали кожухи своєрідною технікою, при якій накладали нитку на нитку навхрест, але верхню нитку прокладали не по центру, як у вишивці хрестиком, а значно вище. В народі цю техніку називають «ключка», «козлик». «Ключкою» оздоблювали шви, низ кожуха і рукавів біля хутряної облямівки [23; 33].

Також вишивкою на Волині декорували намітки і хустки.

Вишивали жіночі та чоловічі сорочки [3; 10; 12].

На жіночих сорочках вишивали рукави, уставки й широкі виложисті коміри, а на чоловічих – комірці-стієчки, чохли і широкі манішки. На жіночих сорочках у місці з'єднання рукава з уставкою компонуєть широкий візерунок, виконаний технікою візерункової мережки.

У XIX – початку XX ст. орнамент вишитих сорочок складається з рослинних і геометричних мотивів та елементів. Іноді вони поєднуються. Використовуються і антропоморфні мотиви (силует людини, вершники на конях), анімалістичні (собаки), орнітоморфні (птахи) [22; 24; 47].

Найпоширенішими мотивами в орнаментуванні сорочок, фартухів на Волині були: рожа серед дубових листків або жолудів, волошка (гвоздика), дубовий лист, дзвіночки, грона калини, горобини, винограду, гілки конюшини з листочками з використанням кривульки, великі багатопелюсткові квіти (діаметр до 15 см), геометризована восьмипелюсткова розетка, великі квіти лілії, троянди (рожа), виноградне листя.

Техніками волинських вишивок є хрестикова, рідше гладь за ниткою штампування, низ. У сусідніх районах з Пліссям – заволокання – заволока, а також на цих теренах побутують широкі мережані білі візерункові смуги, в яких застосовували стіб-решітку, так звані «верхоплут2 або «мучковання».

Колорит орнаментальних мотивів одягової вишивки, передовсім чітко виділяються такі кольори : білий, червоний, чорний, синій (вкраплення). Тільки в північних районах Тернопілля переважає багатоколірність.

Полтавщина – один із найбільш своєрідних, яскраво виражених центрів народного декоративно-прикладного мистецтва України. Здавна набула тут свого розвитку вишивка, яка відзначається багатством технік і ювелірністю її виконання. Вони вирізняються ніжною кольоровою гамою, побудованою на вишуканому поєднанні м'яких пастельних кольорів (відтінків блакитного, вохристого, ледь зеленуватого, сірі й білий) [9; 10; 36].

Полтавські жіночі сорочки, переважно з вузьким коміром, на широких рукавах мають тридільну вишивку (полик, підпліччя і вишивка рукава). Рукав пришитий по центру зовнішньої частини до уставки зборочками — «пухликами».

Характерною особливістю решетилівської вишивки є поєднання в різноманітних композиціях технік вишивання: лиштви (тонкої гладі) з мережками, «солов'їними вічками», «виколками», «ретьзем», «вирізуванням». Техніки виконання одержують назву від вигляду: «гладь» відзначається гладенькою поверхнею, яка утворюється в результаті рівномірного, строго паралельного накладання стібків; «солов'їні вічки» - круглі, як око соловейка; «вирізування» - ажурний квадратик вирізується і виходить ажурна, прозора техніка; «виколка» виконується методом виколювання голкою в одне місце по рахунку ниток. Поєднання різних технік збагачує виражальні засоби орнаментальних композицій, надає їм схожості з мініатюрою [16; 32; 33].

Для решетилівської вишивки характернее співіснування рослинного, рослинно-геометричного та геометричного орнаментів. У ній поширені саме

ті мотиви, які характерні для даної місцевості, постійно оточують майстриню, у чому й проявляється глибока реалістичність творів. Це – «барвінок», «хмелик», «морока», «курячий брід», «зозулька», «гілка», «ламане дерево» [25; 38; 65].

Наприклад, на Київщині жіноча сорочка поряд з кроєм рукавів з уставками має крій з суцільними рукавами, пришитими перпендикулярно до стану [25; 28].

На Чернігівщині рукава сорочки з'єднуються із станом, уставкою та коміром так званою чернігівською розшивкою-мережкою [25; 38].

Сорочки Полісся шилися червоним або чорним занизуванням, смугами, укладеними з орнаментальних мотивів геометричного та рослинно-геометризованого характеру [5; 25; 38].

Самобутність слобожанських вишитих сорочок – це багатство кольорів і візерунчатість, яка досягалась шляхом шиття напівхрестиком і дрібним хрестиком. Іноді вишивали грубою ниткою, таким чином створювали ефект рельєфності.

Розповсюджені техніки шиття білою ниткою, настилування або лиштва, вирізування. Серед орнаментів найбільш популярні геометричні та геометризовані рослинні мотиви. Для обробки країв тканини користувалися такими видами швів, як змережування і зубцювання. Популярним було настилування, набирування, причому для них була найбільш характерна червона гама кольорів вишивки.

В кінці ХХ століття почали з'являтися так звані стрілкові вишивані сорочки. Назва походить від слова «стрілка» – це така плечова вставка, що має вигляд трикутного клина, який розширюється до коміра. Інколи форма стрілки набувала більш складного виду, особливо якщо вона доповнювалась прямокутником, який створював ефект погона. Верхня сторона стрілки зазвичай вишивалась або була шита з червоного кумачу. Кумач – це тканина з бавовни, що має полотняне переплетіння і яскраво-червоне забарвлення.

Комір і пазуха сорочки також можуть бути обшиті кумачем. Комір, манжети і поділ чоловічої сорочки зазвичай були вишиті червоними і синіми нитками.

Отже, нами було розглянуто сутність поняття «регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання» і з'ясовано, що кожен регіон України мав свої особливості вишивки, її використання в оздобленні одягу. Разом з тим ці особливості підтверджують талановитість українського народу, його майстерність і можливість існувати відмінностям в єдиній культурі.

Історичний аспект оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання

Як доводять історико-мистецькознавчі дослідження вишивки були відомі ще в II ст. до н. е.

За часів Середньовіччя вишивка з'явилася у Візантії. Звідти через Італію вона поширилася на Північ і Захід Європи. Саме тоді стали застосовувати і до теперішнього часу використовуються малюнки старонімецької вишивки по льону. Пізніше цей вид рукоділля стали називати «вишивка хрестом» [22].

Особливою популярністю вишивка хрестом досягла в Західній Європі в XVI сторіччі. Це був період популярності церкви, і вишивали найчастіше ікони, біблійні сцени та тексти молитов. Візерунки строго підпорядковувалися «квадратному» малюнку тканини лляного переплетення.

У XVII-м і XVIII-му століттях відбулося збагачення вишитих виробів рослинними і квітковими деталями [29].

Вишивка широко використовували і на Сході. Там вишивали найчастіше квіти і використовували величезну кількість кольорових ниток. Вишивки Ірану та Індії відрізнялися безліччю рослинних мотивів, зображенням різних птахів. Вишивки Візантії відрізнялися красою шовкового шиття і різноманітними візерунками [64].

У Росії вишивка хрестом має древню історію. Хрест завжди розглядався русичами як оберіг, який здатний захистити від нечистої сили, лихого ока і інших напастей.

Вишивкою на Русі прикрашали взуття, одяг, житло, кінську зброю, предмети побуту. Мотиви, використовувані вишивальницями, були різноманітні. Найчастіше можна зустріти зображення людської фігури з піднятими вгору руками, священного дерева, символічних райських птахів і казкових тварин [2; 10].

Найкраще збереглися вироби XIX століття. У ті часи вишивка хрестом поділялась на селянську (народну) і міську. Народна вишивка була пов'язана із звичаями російського селянства, а міська вишивка хрестом відчувала на собі вплив західної моди і не мала міцних традицій.

До 13-15 років селянські дівчатка повинні були підготувати собі придане. Це були вишиті скатертини, рушники, головні убори. Перед весіллям влаштовували публічний показ приданого як свідчення майстерності нареченої.

На території Росії археологами виявлені фрагменти одягу, вишитої золотими нитками. Ці знахідки відносяться до IX-XII століть. Значить, вишивка хрестом існувала і розвивалася в епоху Київської Русі. З язичницьких часів вишивальниці створювали у своїх вишивках хрестом сцени побутового життя. Вишивкою прикрашали простирадла, весільні та святкові сорочки, рушники, завіси, полотняні сарафани, хустки. Пізніше, у християнські часи, на Русі з'явився звичай прикрашати вишитими рушниками ікони дзеркала і вікна [55; 64].

Стародавнє поширення одягу з вишивкою на території України засвідчують зображення на творах декоративно-ужиткового мистецтва скіфської доби (золота пектораль з кургану Товста могила (IV ст. до н. е.), срібна ваза з кургану Чортомлик (IV ст. до н. е.), чаша з кургану Гайманова могила (IV ст. до н. е.) та ін.). На знаменитій куль-обській вазі можна розрізнити сітчасті візерунки: ромби, кола, хрести. Металеві фігурки так звані «танцюристів» із мартинівського скарбу на Черкащині (IV ст. н. е.) мають на пазусі сорочок широку манішку з сітчастим орнаментом, яка сягає від коміра до пояса. Подібну «манішку» виявлено на бронзовій статуетці з-під Хорола на Полтавщині (IV-VII ст. н. е.) [2; 52; 55].

Оздоблювався вишивкою також і одяг сарматів, які тривалий час мешкали на території сучасної України (курган Соколова Могила, I ст. до н. е.; курган Сватова Лучка, I ст. до н. е.). Унікальною є саме знахідка з Сокольської могили: вона стала свідченням високої майстерності вишивання

золотом «в прикріп» та технікою пряденого золота, і вірогідно, є наслідком попереднього тривалого розвитку вишивального мистецтва найдавнішого з досі відомих.

Дослідження М. Селівачова вказують, що ранні зразки давньоруського шитва мали попередників (або аналоги) у вигляді зображень чорнилами на полотні. До таких належить антимінс 1148 р. з Петербурзького Ермітажу. У центрі квадратного за форматом суворого рідкого полотна тонкими лініями. Зображений восьмикінцевий хрест. Широка площа навколо нього обрамлена з чотирьох боків написами, серед яких згадується ім'я князя Юрія Долгорукого. Композиція, на думку М. Селівачова, дуже схожа на вишивку і може тлумачитись як накреслений узор для вишивання або наслідування техніці вишивання чорнильним малюнком [52; 55].

У дослідженнях Р. Захарчук-Чугай вказується на поширеності вишивки через присутність її у «вбраннях» численних «кам'яних баб», які «сторожать» південно-українські території від часів половецьких наскоків: на ньому чітко проглядається вишивка на уставках, подолах, манжетах. З поховань X - XI ст. (фрагменти шовкових тканин з вишивкою золотими нитками: налобні пов'язки - чильці, стрічки, стоячі комірці, нарукавники, пояси, кайми, плащі тощо) відомо про широке застосовування у цей час вишивки для прикрашання тканин одягового та обрядово-інтер'єрного призначення. Відома одна пам'ятка 900 - 1100 рр. (з с. Жишава на Тернопільщині), в якій технікою «в прикріп» виконаний складно ромбовий розвід з розетками на краях ромбів у круглих обрамленнях [22; 23].

Великий вплив на характер вишивки мали ткани візантійські матерії. Про вишивку на білій сорочці українців є звістки XI–XII ст. візантійських письменників. Відомі малюнки на мініатюрах і фресках в Україні тієї ж доби.

Ще в XI ст. на Русі існувала перша вишивальна школа, організована сестрою Володимира Мономаха - Ганкою, де дівчата вчилися гаптувати золотом і сріблом.

Про українські вишивані сорочки згадують іноземні мандрівники XV–XIX ст. Збереглися вишивані сорочки з козацьких часів XVII–XVIII ст. У XVI–XVIII ст. центрами вишивання були Качанівка на Чернігівщині, Григорівка на Київщині, Велика Бурімка на Черкащині та інші. Вишивали у кожному селі, монастирях, дворянському, купецькому середовищі. У XIX – XX ст. відкривалися навчально-кустарні майстерні, художньо-промислові артілі, великі спеціалізовані підприємства з вишивки [3; 38; 39].

Цікавий період в застосуванні вишивки, це вишивка сорочок хрестиком, на думку мистецтвознавців, почала гаптуватися в Україні відносно недавно, в XIX столітті. У той період з'явилася мода прикрашати предмети інтер'єру - скатертини, панно, фіранки, оббивку меблів - вишивками із зображеннями натуралістичних квіткових композицій. Зразки таких вишивок можна було взяти з друкованих видань, що випускаються в Росії. На них зображувалися копії німецьких, італійських, голландських візерунків.

У багатьох місцях України та Росії широко розповсюджувалися невеликі альбоми, брошури, буклети, що містили малюнки та схеми візерунків вишивки в так званому «народному» стилі. Це були візерунки, складені професійними художниками того часу з використанням стародавніх мотивів української та російської народної вишивки. Видавництва, що випускали таку продукцію, працювали в Москві, Санкт-Петербурзі, Києві, Могильові та Одесі [75].

Деякі журнали, такі як «Вісник моди», «Нива», «Батьківщина» та інші використовували в якості додатків схеми вишивок з барвистими картинками для залучення читачок.

На Нікольському ринку в Москві був багатий вибір альбомів популярних у той час вишивок. Серед авторів таких альбомів широко були відомі Є. Доливо і К. Долматов. Альбоми К. Долматова використовувалися для навчання дівчаток в жіночих навчальних закладах.

Поширившись в містах, псевдонародна вишивка досить швидко перейшла і до сільських рукодільниць. Вишивальниці залучали барвисті натуралістичні квіткові картинки, виконані в їх рідній червоно-чорній кольоровій гамі, і вони доповнювали ними свою традиційну вишивку, що мала свої давні регіональні особливості. Таким чином, нова, чужа народу техніка і штучні рослинні та геометричні орнаменти поширювалися і витісняли справжню, етнічно чисту вишивку, створену за багато століть, що мала свої місцеві традиції. Поступово стиралися класичні регіональні особливості і традиційна чистота національної вишивки.

Про шкоду поширення такого псевдонародного стилю в українській вишивці висловлювалися багато мистецтвознавців. Вони пропонували пропагувати традиційну національну вишивку. До таких вченим ставився знаменитий дослідник народного мистецтва Микола Біляшівський, який вважав, що пропагується техніка вишивання хрестиком, яка розповсюджувалась завдяки альбомам, журналам та іншій друкованій продукції, не має ніякого відношення до народних українських орнаментів. Він наполягав на неможливості використання хрестика в національній вишивці і закликав звертатися до давніх народних технік [24; 75].

Відома українська письменниця, етнограф Олена Пчілка (Ольга Петрівна Косач) видала збірку «Український народний орнамент», в якому висловила думку про те, що орнаменти народної вишивки можна також зіпсувати, як і народну літературну та пісенну творчість. Великий вплив на спотворення справжньої народної вишивки надали, в числі іншого, «премії» - обгортки для мила та іншої парфумерної продукції з візерунками для вишивання. Олена Пчілка прагнула пропагувати дійсно народну вишивку, щоб українські вишиванки зберігали властиву їм древню красу.

Поширення нової техніки вишивання хрестиком і псевдонародних червоно-чорних рослинних орнаментів виявилось стрімким завдяки безкоштовним «преміям» у вигляді листочків з візерунками для вишивки, які отримували покупці дешевого мила або одеколону, тобто трудівниці, які й

займалися вишивкою для своєї родини. Власником фабрики «Брокар' і К °», що випускала дешеве мило і парфумерію, був московський купець Г. А. Брокар, за походженням француз. Його батько Атанас Брокар передав йому знання і секрети парфумерного виробництва, а також ознайомив з секретами французької парфумерної модою.

Дружина Брокара Шарлотта Рає допомагала чоловікові своїми оригінальними ідеями, які збільшували попит на його продукцію серед населення. Головним напрямком роботи фабрики була недорога продукція для простого трудового народу. Можливо, саме Шарлотта запропонувала доповнювати дешеве мило «преміями» із зразками вишивки хрестиком, щоб залучити покупців. Її, звичайно, не можна назвати знавцем української або російської вишивки, однак для їх сім'ї було важливо збільшити продаж мила. Мило під назвою «Народне» коштувало 1 копійку, тому воно було доступне і найбільш біднішим городянам, і численним селянам. Так картинки із зразками вишивки хрестиком швидко поширилися по Російській імперії, а також і по українських селах. У народі стали називати вишивку такого виду «брокарською» або «мильною» [75].

Народним вишивальницям сподобалися нові орнаменти, їх барвистість і декоративність. Готовий малюнок значно полегшує і прискорює процес вишивання. Нова техніка вишивання хрестиком виявилася досить проста, дозволяла створювати реалістичні рослинні візерунки в широкій колірній гамі.

Брокарівська вишивка справила значний вплив на українську вишивку XIX - XX століть, стала своєрідним новим стилем української вишивки. Багатьма десятиліттями вишивальниці видозмінювали її, накладали на цей стиль свої місцеві особливості. Однак він не міг вписатися в національну традиційну вишивку, оскільки не був її продовженням. Художники, мистецтвознавці, дослідники народної творчості терміном «брокар» позначали поганий художній смак, все, що було антихудожнім і не мало народних глибоких традицій.

Російська дослідниця народних вишивок Г. Маслова в своїх працях засуджувала широко поширюваний брокарській стиль вишивок, який ніс негативний вплив на російську та українську творчість, витісняючи істинно народну оригінальну традиційну місцеву вишивку.

При такому ставленні до брокарського стилю не варто дивуватися, що їм не займалися мистецтвознавці, ніяк його не досліджували. Музеї теж не колекціонували одяг та інші предмети, вишиті в брокарському стилі, тому що вони не висловлювали споконвічно народні традиції. Тільки в сімдесяті роки минулого століття в Національний музей українського народного декоративного мистецтва надійшли перші зразки предметів, прикрашених брокарською вишивкою, які були знайдені в українських селах і містах дослідними експедиціями [75].

Дослідники народного прикладного мистецтва не випадково звернули увагу на численні народні вишивки, виконані в брокарському стилі. На самому початку свого існування «мільні» вишивки були дійсно примітивними, нічого не виражаючими. Але через десятиліття вишивки в цьому стилі перетворилися на гармонійні стилізовані рослинні та геометричні візерунки, вишиті дуже якісно і зі смаком.

Відома українська дослідниця народного мистецтва Т. Кара-Васильєва писала у своїх роботах про те, що народ завжди переосмислює елементи чужого впливу на свій лад, намагаючись надати їм власні національні риси. Українські вишивальниці вміли гармонійно поєднувати білий фон і яскраву вишивку. Окремі натуралістичні малюнки поступово стали узагальнюватися, перетворюючись в єдине декоративне оформлення виробу [24; 25].

Широке поширення брокарської вишивки в Україні зробило її явищем народної культури, яке в свою чергу зробило свій вплив на українську народну творчість. Брокарський стиль протягом століть мав великий вплив на сільське мистецтво вишивання, що не могло не позначитися на смаках та вподобаннях у вишивках українського народу.

Те, що брокарський стиль вишивки був популярний в Україні на початку минулого століття, підтверджують архівні матеріали та літературні видання. Збереглося чимало фотографій того часу, на яких відображені жінки Київщини у святкових вбраннях з вишивкою в брокарському стилі. Ці фотографії опубліковані в літературних виданнях та доступні для ознайомлення.

Є свідчення популярності брокарської вишивки в Україні і на мальовничих полотнах першої половини двадцятого століття, написаних відомими українськими художниками: А. Мурашко, І. Дряпаченко, С. Прохоров, Ф. Кричевський, А. Петрицький та інші. На цих полотнах зображувалися українці в національному одязі, прикрашеному брокарською вишивкою. До цих пір прийнято вважати національним українським костюмом одяг жителів Київщини, що включає білі сорочки-вишиванки з вишивками рослинно-геометричних орнаментів, виконаних хрестиком в червоно-чорній гамі [38; 39].

Зараз в музеях зібрано багато зразків народного одягу, рушників і предметів оздоблення інтер'єру, які прикрашені вишивкою в брокарському стилі.

Найбільш популярна брокарська вишивка була на Київщині. Жіночі вишиванки багато прикрашалися рослинним орнаментом, виконаним хрестиком. Основний колір орнаментів - червоний, він доповнюється чорним для додання візерункам чіткого контуру і виразності. Рослинний орнамент складається в основному з троянд, але нерідко можна побачити в цих вишивках й інші рослини - кропиву, півники, чорнобривці.

У всіх областях центральної України і в Чернігівській області широко використовувалася брокарська вишивка, яка вбирала регіональні особливості різних областей. У цій частині України любили вишивати орнаменти з трояндами, а також вишивали виноградну лозу або гроно, ягоди суниці, листя кропиви. Орнаменти Чернігівської та Полтавської областей відрізнялися від інших меншою насиченістю візерунка і не настільки

великими квітами, на вишиванках цих областей часто використовувалася вишивка мережкою [39; 75].

У західних регіонах України брокарський стиль вишивки майже не застосовувався. У цих областях зберігалися традиційні оригінальні техніки та орнаменти вишивки. До сорокових років минулого століття сюди не потрапляли російські друковані видання із зразками брокарських візерунків, тому що західна частина України входила до складу інших держав. Але й пізніше брокарський стиль не дуже поширювався в цій місцевості через далеке розташування від великих українських міст, де він був дуже популярний. До того ж, у західних областях ретельно берегли старовинні звичаї і традиції у побуті й одязі, оберігаючи й традиції вишивки. Однак і в цьому регіоні з часом з'явилися вишивки в брокарському стилі, які місцеві вишивальниці вдосконалили з урахуванням своїх традиційних вподобань [44].

Брокарська вишивка спочатку була просто декоративною і, незважаючи на те, що використовувала народні мотиви, не мала ніяких національних і територіальних особливостей. Тільки завдяки народним вишивальницям цей стиль придбав в різних місцевостях етнічні риси і збагатився культурними традиціями. Історію з брокарською вишивкою підтверджує й той факт, що народні майстри завжди можуть збагатити, поліпшити й урізноманітнити будь-який вид творчості, надати йому рідні етнічні риси, барвистість і відчуття свята.

В сучасному культурному просторі України сьогодні творчо працюють талановиті дизайнери, кравці, вишивальниці, які створюють одяг, оздоблений мотивами традиційної народної вишивки [9; 19; 20; 21; 66].

Так, слід назвати такі бренди: «Foberini», «Lelitka», «Птаха», «Любисток», «Майстерня чарівної вишивки», «2KOLYORY», «SVITLO» та інші [9; 66].

Завдяки сучасному крою, майстерності та красі старовинної вишивки, вироби Foberini актуальні як у святкові дні, так і в звичайному житті, а їхні розшиті сукні носять та мають у своєму гардеробі модниці у всьому світі.

За час існування бренду, вишиванки Foberini полюбилися таким знаменитостям як Ольга Цибульська, Влада Литовченко, Тіна Кароль, Ніна Матвієнко, Міс Україна 2013 Ганна Заячківська і багатьом іншим улюбленим українським celebrities.

Речі Foberini у сучасному дизайні відроджують старовинну вишивку, яка несе в собі сакральну символіку. Ці вишиванки мають свій унікальний та впізнаваний стиль, який знають у всьому світі.

Молодий український бренд стильних жіночих вишиванок Lelitka. Українські мотиви в поєднанні з іншими давніми національними традиціями та символами, втілені в чарівних сукнях та костюмах актуального дизайну, змінюють уявлення про традиційний український одяг [63].

Особливість бренду – стильний дизайн, конструкції різноманітної складності, орнаменти, поєднання кольорів. Це і робить їхнє вбрання унікальним та універсальним водночас.

Вбрання від українського бренду «Птаха» - оригінальний, стильний та яскравий одяг з національними орнаментами. Дизайнери марки постійно удосконалюються, слідкують за тенденціями та сміливо експериментують з кольорами, дизайном та візерунками. Бренд створює неповторний стиль сучасної українки - жіночний, автентичний, де кожна деталь образу має значення, а одяг - це більше, ніж просто фасон сукні. В асортименті представлені яскраві сорочки та блузи, гарні сукні-вишиванки та парні комплекти, які стануть незамінним елементом у формуванні оригінального гардеробу. В такому вбранні кожен буде виглядати святково – завжди, без винятку. Оздоблене вбрання - старовинна вишивка, втілена в новому сучасному дизайні [63].

Слід відмітити молодий бренд «Майстерня чарівної вишивки», котрий створює якісний одяг в етно-модерному стилі. Виробники пропонують речі з

власних колекцій, а також розробку унікального дизайну на замовлення. Для всіх виробів цього бренду характерними є яскраві й соковиті кольори, сучасні орнаменти, оригінальні деталі та крій.

В асортименті представлений широкий вибір жіночого, чоловічого та дитячого одягу, оздобленого традиційними орнаментами, а також оригінальні вишиті сувеніри та вишиванки. У своїй роботі майстри використовують лише якісні натуральні тканини європейського виробництва, які гарантують максимальну зручність та довговічність речі. Такі сучасні вишиванки чудово підійдуть для створення чарівного святкового образу, а також стануть яскравою окрасою повсякденного гардеробу.

Майстри українського бренду «2KOLYORY» поширює історично важливі цінності в одязі сучасного українця. Дизайнери вміло поєднують автентичні орнаменти з деталями сучасного крою та втілюють їх в одязі, який має своє значення і служить оберегом для власника. Головний принцип бренду – використання лише якісних тканин, відмінний крій та автентичні орнаменти. З початку свого заснування 2KOLYORY спеціалізувався лише на чоловічих та жіночих вишиванках, але завдяки постійним експериментам та міжнародній співпраці, дизайнери випустили близько 5 різних колекцій за останній рік. В асортименті ви знайдете чоловічі та жіночі традиційні вишиванки, блузи, вишиті сукні на будь-який смак та довжину, туніки, спідниці та весільні сукні. Навесні 2017 року бренд представив нову яскраву та ніжну колекцію в стилі Family Look для мами та донечки. Для молодят, які хочуть підкреслити красу та цілісність своєї пари, є також великий асортимент сімейних вишиванок. Бренд успішно розвивається як в Україні, так і за її межами. Нараховує 6 представництв в таких країнах, як ОАЕ, Канада, Саудівська Аравія, Кувейт, Катар, Португалія [63].

Дизайнери сучасної дизайн-студії SVITLO гармонійно поєднують етно, вінтаж та сучасні тенденції і створюють ексклюзивний одяг та аксесуари з етнічними елементами.

Для оздоблення SVITLO використовують старовинні візерунки з сімейних реліквій, рідкісні техніки шитва, раритетні мотиви вишиванок родом із наймальовничіших куточків України. Поєднуючи сучасні екологічні матеріали та комфортний крій, дизайнери бренду розробляють авторські сукні, вишиванки, спідниці, сумки, намиста, віночки. Усі речі – унікальні, виготовляються в єдиному екземплярі. Особливість цього одягу в тому, що дизайнери, дотримуючись актуальних тенденцій у крої та кольорових рішеннях, розробляють образи, які знаходяться поза часом. Так з'являються не просто одяг та аксесуари, а родинні цінності, які передаватимуться від матері до доньки [63].

У жовтні 2018 року 12 українських дизайнерів представили у Ptak Warsaw Expo під Варшавою свої колекції одягу. Захід відбувся в рамках проекту «Експерсія Україною по подіуму».

У показі взяли участь модель'єри з 12-ти регіонів України: Роксолана Богуцька з її легендарними вишитими мотивами представляла Галичину, Людмила Бушинська - Поділля, Любця Чернікова -Прикарпаття, Оксана Сокол з унікальними валяними речами – Закарпаття, Дмитро Чернега з чоловічою колекцією - Київ, Наталя Марченко з вінками, Марини Лапи - Полісся, Олена Мішустіна з сукнями, прикрашеними петриківським розписом, – Наддніпрянщину, Олена Годис зі скіфським золотом – Одесу. Слобожанщину представила Вікторія Маслій. Крім того, Україну представляла Оксана Грицай з Галицького коледжу імені Вячеслава Чорновола в Тернополі.

Вже традиційним став показ етномоделей та виставка етномоди «КрайКа» в Івано-Франківську (05. 05.2019). На думку організатора дійства Романа Харука показ вже давно став не просто регіональним показом, а визнаним в Україні. Франківцям показали колекції етно-одягу відомих дизайнерів Прикарпаття та з-за кордону. 10 модних експертів представили на показі «КрайКа» свої новинки.

Приїхали дизайнери зі Львівщини, Івано-Франківщини та Угорщини. Зокрема, свої колекції представили: Любава, Yes Kids, Оксана Бейлах, Ольга Стрельцова, Різник Лю», «Вуставка».

Мета проекту - донести до кожного красу та вишуканість українського одягу.

Першими представили експонати франківського краєзнавчого музею. Кожному з цих вбрань по 100-200 років. Глядачів вразило різноманіття та краса старовинних традиційних українських костюмів.

На подіумі з'являлись моделі в унікальних строях з приватної колекції родини Яциновичів. Це – понад 800 виробів: і хустки, і сукні, й накидки, й вишиті сорочки. Моделі дефілювали у старовинних вбраннях босоніж під супровід національних мотивів.

Одяг для наймолодших представили дизайнерки Надія Француз та Дана Ав'язова – торгова марка «Yes kids». Маленькі моделі дефілювали у яскраво жовтих сукнях з чорною вишивкою, здебільшого з рослинним орнаментом. Опісля учні Центру профтехнічної освіти №1 Івано-Франківська представили дві колекції: «Орнаментальні Фантазії» та «Шкільний реквест» – це колекція одягу для нової української школи.

Перша колекція у фіолетово-чорних тонах, моделі дефілювали у облягаючих атласних сукнях насиченого фіолетового кольору, вишивка відповідно також у фіолетових тонах, доповнювали образи чорні легкі накидки. Колекція шкільного одягу у синіх кольорах, була доповнена вишивкою у тон. Наприклад, у костюмах для хлопчиків – вишивка на краватках.

Далі представили колекцію літнього одягу під назвою «Весняна Рапсодія» від бренду «Любава». Це літня колекція суконь виконана з екоматеріалів та оздоблена ручною вишивкою.

Свою авторську колекцію «Космея» представила дизайнерка Оксана Бейлах. Всі луки – це намагання інтерпретувати традиційні українські мотиви під сучасність.

Наступна колекція з Вінниці – це «Мелодія квітів» від Ольги Стрельцової. Це чудове поєднання сучасності та автентики, яскраві кольори, оригінальні експерименти, до прикладу представлені пальта з елеме Далі колекція «Відчувати серцем». Усі вироби виконані на стародавньому конопляному полотні.

Традиційний український народний костюм та оздоблення його вишивкою цікавить представників інших країн. Прикладом тому є підтримка «Свята вишиванки» в різних країнах світу; носіння традиційної української сорочки людьми різних національностей [76].

Цікавим прикладом є захід, який відбувся в музеї Івана Гончара у м. Києві 10 квітня 2019 р. Дружини дипломатів з Канади, США, Індонезії, Італії, Лівану, Пакистану, Таджикистану, Молдови, Фінляндії, Норвегії та В'єтнаму в Музеї Івана Гончара відвідали лекцію про традиційний святковий одяг українок. Незмінно цінні відкриття про народне вбрання повідомила Олександра Сторчай, старший науковий співробітник музею [70].

Отже, викладене вище підтверджує, що оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання в різних регіонах України має багату історію, яка є актуальною у сучасних культурно-освітніх умовах.

**Методика вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою
комплексів народного вбрання
з майбутніми учителями образотворчого мистецтва**

На сьогодні існує багато шляхів підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Опираючись на новітні підходи з досліджуваної проблеми й використовуючи системний підхід, нами було розроблено методику вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми учителями образотворчого мистецтва.

Розробка методики вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми учителями образотворчого мистецтва ґрунтувалося на методологічних засадах загальної педагогіки (А. Алексюк, С. Гончаренко, І. Зязюн, М. Каган, Г. Костюк, Н. Ничкало, О. Савченко, М. Ярмаченко та ін.), мистецької педагогіки (С. Коновець, В. Кузін, Л. Масол, М. Резніченко, М. Ростовцев, О. Рудницька, О. Шевнюк та ін.), концептуальних положеннях психології (Б. Ананьєв, Л. Вигодський, Д. Ельконін, А. Леонтєв, В. Крутецький, К. Платонов, С. Раппопорт, С. Рубінштейн, Б. Теплов, Д. Фельдштейн та ін.).

В основу методики вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми учителями образотворчого мистецтва повинні бути покладені вимоги до професійних стандартів підготовки фахівців у даній галузі, а також опис методологічних принципів, на основі яких будуватиметься дана методика [7; 8; 20-23].

Всі складові змістового наповнення методики повинні описувати логіку взаємодії предмету методики (вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання), суб'єкта (студентів) і освітнього простору, в якому взаємодіють усі учасники педагогічного процесу (вищий навчальний заклад).

Методика вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми учителями образотворчого мистецтва повинна базуватися на наступних принципах навчання та виховання: науковості, систематичності, наочності; природо-відповідності – врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів педагогічних закладів освіти; гуманізму, в поєднанні з високою вимогливістю до студентів; навчання особистості в навчально-художній діяльності та спілкуванні; наступності, спадкоємності поколінь; зв'язку з національною культурою та традиціями.

Розроблена нами методика відображає процес опанування регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання майбутніми учителями образотворчого мистецтва.

Створена методика сприяє систематизації інформації про умови, зміст, форми і методи вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми учителями образотворчого мистецтва

Пропонуємо залучити студентів педагогічних закладів освіти в до таких форм діяльності у процесі методичку вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми учителями образотворчого мистецтва : навчальна діяльність (лекції, лабораторні заняття, самостійна робота під керівництвом викладача); фольклорно-етнографічна діяльність (захист художньо-творчих проєктів, експедиційні пошуки у сільській місцевості, дослідження та опис компонентів традиційного народного вбрання, оздобленого вишивкою, замальовки); комунікативна діяльність (спілкування з майтрами народного мистецтва, художниками-модельєрами, відвідування майстер-класів); екскурсійна діяльність (відвідування музеїв, виставок, майстерень художників-модельєрів та майстрів народного мистецтва, інтернет-екскурсія, мультимедійна екскурсія); виставкова діяльність (короткочасні, тематичні,

підсумкові виставки студентських робіт; участь у міських мистецьких заходах).

Нами були виділені такі види навчально-художньої діяльності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва у процесі вивчення ними регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання : художнє сприйняття творів народного мистецтва (компонентів одягу різних регіонів України, оздоблених вишивкою) у вивчаємому аспекті, отримання мистецтвознавчих та технологічних знань (ознайомлення з історією виникнення та розвитку традиційних технік вишивки, які застосовувалися для оздоблення комплексів вбрання в різних регіонах України; технологічними особливостями їх виконання, особливостях застосування у оздобленні традиційного та сучасного одягу; художній аналіз компонентів вбрання, оздоблених традиційними техніками вишивки); практична діяльність (освоєння традиційних прийомів вишивки, які хзасосовувалися в різних регіонах України та засвоєння композицій їх розміщення); навчальна (навчальні справи та роботи) та творча діяльність (створення авторських художніх робіт).

Вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми вчителями образотворчого передбачало такі етапи, які були пов'язані між собою і доповнювали один одного: інформаційно-пізнавальний, практичний, творчий, оцінний.

Інформаційно-пізнавальний етап методики вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми вчителями образотворчого передбачав засвоєння мистецтвознавчих та технологічних знань, вмінь та навичок у зазначеному аспекті.

Практичний етап методики вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми вчителями образотворчого передбачав актуалізацію опорних знань студентів, набутого художнього досвіду студентів з вивчення техніки вишивки, які

використовували в різних регіонах України та особливостей їх використання в оздобленні одягу; мотивація до вивчення і виконання вишивки на компонентах вбрання (на регіональних традиціях України); створення атмосфери співпраці та співдружності, формування ціннісного відношення студентів до традицій вишивання та регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання на Україні та їх застосування в сучасних умовах.

Творчий етап практичного блоку методики вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми вчителями образотворчого передбачав розвиток художньої творчості, створення авторських творів.

Оцінний блок методики вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми вчителями образотворчого мистецтва передбачає навчання студентів оцінювати власні твори та роботи інших студентів.

Нами було розроблено методичне забезпечення процесу вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми вчителями образотворчого мистецтва, адаптоване до навчального процесу у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка: модуль «Регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання на Україні»; плани лекцій та лабораторних занять; завдання для самостійної роботи студентів; тестовий контроль; питання для модульного контролю.

Мета навчального модуля «Регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання на Україні» – підготовка творчо активної особистості майбутнього учителя, яка відзначається високим рівнем художньої культури, володіє системою політехнічних знань та умінь, а також методикою вишивання та творчого пошуку.

Завдання:

- формування естетичного ставлення до речей, створених руками людини, розуміння явища художньої культури;
- оволодіння основними теоретичними поняттями та практичними вміннями у вивченні регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання;
- оволодіння методикою художньо-стилістичного аналізу в загальній емоційно-образній системі вишивки та використанні її в оздобленні одягу;
- оволодіння методикою використання регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання в декорванні сучасного одягу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- історичні та етнографічні основи народної вишивки;
- основні мотиви українського народного орнаменту різних регіонів України;
- колористичні регіональні особливості вишивки;
- властивості матеріалів для виконання вишивки, які використовувалися в різних регіонах України;
- специфіку інструментів та пристроїв для вишивки;
- загальні принципи організації роботи при вишиванні різними техніками;
- художньо-технічні особливості оздоблення вишиваних виробів в різних регіонах України.

уміти:

- використовувати матеріали та інструменти для виконання вишивки різними техніками;
- дотримуватися основних вимог до умов вишивання різними техніками;
- застосовувати принципи регіонального композиційного вирішення та розташування вишивки на одязі;

– застосовувати регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання в оздобленні сучасного одягу.

Результати навчання за модулем:

1. Аналізувати історію розвитку мистецтва традиційної вишивки в різних регіонах України.
2. Володіти знаннями про визначні здобутки українського мистецтва вишивки.
3. Володіти знаннями про регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання.
4. Виконувати візерунки та орнаменти у різних традиційних українських техніках вишивки.
5. Володіти здатністю використовувати мистецькі регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання при виготовленні сучасного одягу.
6. Здатний до аналізу та висловлення оцінки стосовно оздоблення сучасного одягу відповідно до регіональних традицій.
7. Виявляти здатність до утвердження регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання в сучасному мистецько-освітньому просторі.

Кількість годин, що відведені навчальним планом на вивчення модуля, становить 90 год., з них: 8 год. – лекції, 4 год. – практичні, 48 год. – лабораторні, 30 год. – самостійна робота.

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

- 1). За джерелом інформації: словесні: лекція (традиційна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), пояснення, розповідь, бесіда; наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація; практичні: вправи.
- 2). За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3). За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4). За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: виконання індивідуальних навчальних проектів (творчі роботи).

Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1). Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості.

Методичне забезпечення модуля:

Опорні конспекти лекцій; плани лабораторних занять; наочні таблиці: технологія виконання різних технік вишивки, композиційне розташування вишивки на одязі; ілюстрації, репродукції робіт майстрів, оригінали робіт; електронні презентації.

Перелік форм контролю за навчальною діяльністю студентів.

Поточне оцінювання здійснюється за роботу виконану на лабораторних заняттях або самостійно.

Модульний контроль здійснюється як підсумок роботи студента протягом вивчення модуля за результатами практичних робіт та відповідей на питання модульного контролю.

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку.

Методи контролю:

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.

Методи практичного контролю: виявлення вмінь і навичок студентів, набутих під час практичної діяльності.

Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Ми вважаємо, що вивчення регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання з майбутніми вчителями образотворчого мистецтва буде ефективним за умови дотримання таких педагогічних умов:

- більш глибока інтеграція традиційних українських технік вишивки в навчально-виховний процес закладів вищої педагогічної освіти;
- добір зразків традиційних українських технік вишивки, якими оздоблювали одяг в різних регіонах України, доступних для сприйняття та відтворення студентами;
- оволодіння студентами традиційними прийомами і регіональними особливостями оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання;
- організація процесу самостійного виготовлення виробів, оздоблених відповідно до регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання;
- доступність та педагогічна доцільність пропонованих завдань;
- створення на заняттях позитивно-емоційної творчої атмосфери зацікавленості та захопленості.

Змістовий компонент модуля «Регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання на Україні».

Художні особливості народної вишивки українців. Техніки вишивки та їх виражальні засоби. Орнаментальні мотиви вишивки. Композиція вишивки. Колорит вишивки.

Локальні художні особливості одягової традиційної народної вишивки різних регіонів України. Характерні риси вишивки на вбранні: Бойківщини, Буковини, Волині, Гуцульщини, Закарпаття, Лемківщини, Опілля, Поділля, Покуття, Полісся, Середнього Подніпров'я, Слобожанщини.

Використання регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання у декоруванні сучасних компонентів вбрання. Традиції української вишивки у творчості сучасних народних майстрів України. Творчість сучасних українських та зарубіжних художників-

модельєрів. Діяльність сучасних українських брендів по виготовленню етноодягу.

На *лекційних заняттях* пропонуємо розгляд таких тем як: Техніки вишивки та їх виражальні засоби. Орнаментальні мотиви вишивки. Композиція вишивки. Колорит вишивки.

На *практичних заняттях* пропонуємо розгляд теоретичних питань: Локальні художні особливості одягової традиційної народної вишивки різних регіонів України. Використання регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання у декорванні сучасних компонентів вбрання.

Лабораторні заняття передбачають: Копіювання варіанів оздоблення вишивкою комплексів вбрання різних регіонів України. Створення власної композиції для оздоблення сучасного одягу вишивкою, характерною для одного із регіонів України. Виконання виробу в матеріалі.

Самостійна робота: розробка орнаментальних композицій для декорування різних видів традиційного та сучасного одягу (на регіональному матеріалі); висвітлення творчості дизайнера одягу, який використовує у творчості народні традиції (мультимедійна презентація).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є.А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. С. Станкевич. -Львів.: Світ,1992. – 271 с.
2. Білан М. С. Український стрій / М. С. Білан, Г. Г. Стельмашук. – Львів:Фенікс, 2000. – 328 с., іл.
3. Білецька В. Ю. Українські сорочки, їх типи, еволюція й орнаментация / Ю. В. Білецька. - К.: Наукова думка, 1989. - 134 с.
4. Боднар М. Т. Орнаментака карпатських вишивок / М. Т. Боднар // Народна творчість та етнографія. – 1969. - №2. – С. 56-58.
5. Булгакова Л. Народний одяг населення Київського Полісся (20-30-х рр. ХХ ст.) / Л. Булгакова // Полісся України : [матеріали історико-етногр. дослідж.]. – Львів, 1997. – С. 123-148. – (Київське Полісся, 1994; Випуск 1).
6. Булгакова-Ситник Л. Подільська народна вишивка : етногр. аспект / Л. Булгакова-Ситник. – Львів : Ін-т народознавства НАН України, 2005. – 328 с.
7. Варивончик А. В. Традиційна українська народна вишивка в творчості дизайнера-модельєра Роксолани Богуцької (аналіз колекції 2007-2009р.) / А. В. Варивончик // Культура і сучасність: альманах Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2012. – Вип. № 1. – С. 127 – 133.
8. Варивончик А. В. Унікальний досвід майстринь-вишивальниць Київщини / А. В. Варивончик // Культура і мистецтво у сучасному світі: наукові записки Київського національного університету культури і мистецтв: зб. наук праць., 2012. –Вип. № 13. – С. 237 – 245.
9. Варивончик А. В. Традиційна народна вишивка в творчості сучасних українських дизайнерів одягу / А. В. Варивончик // Вісник мистецтвознавства Київського національного університету культури і мистецтв, 2012. –Вип. № 26. –С. 41 – 51.

10. Васіна З. О. Український літопис вбрання: [Книга-альбом] / З. О. Васіна. – К.: Мистецтво, 2003. – текстівки, англ., рос. Т.2: XIII ст. н.е. - XIX ст. н.е. Науково-художні реконструкції. – 448с.: іл.
11. Власюк О. Підготовка майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва до використання традицій виготовлення українського народного вбрання у професійній діяльності: навчально-методичний посібник / О. Власюк. – Рівне: Волинські обереги, 2012. – 100 с.
12. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис / О. Воропай. – К.: Оберіг, 1993. – 590 с.
13. Глушко М. С. Бойки / М. С. Глушко // Родослав. - 1992. - № 7-8.
14. Гнатюк В. М. Гуцули / В. М. Гнатюк // Подкарпатська Русь. – Ужгород : Закарпаття, 2004. – 86 с.
15. Грибанич І. І. Народне вбрання українців Воловецької Бойківщини / І. І. Грибанич // Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. – Ужгород, Гражда 1995. – С. 185-186.
16. Гончаренко С.У. Методика як наука / С. У. Гончаренко. – Хмельницький : ХГПК, 2000. – 30 с.
17. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.
18. Добрянська І. О. Типи та колорит західноукраїнської народної вишивки / І. О. Добрянська, І. В. Симоненко // Народна творчість та етнографія. – 1959. - № 2. – С. 75-38.
19. Засорнова І. О. Розробка процесу оздоблення вишивкою жіночих костюмів з урахуванням українських народних традицій / І. О. Засорнова // Дисертація канд. техн. наук: 05.18.19, Хмельниц. нац. ун-т. - Хмельницький, 2012. - 210 с. : рис., табл.
20. Засорнова І. О. Розробка програмного модуля «Vishivanka» для заповнення довільної ділянки орнаменту вишивки подвійними хрестоподібними елементами і створення ПКВМ / І. О. Засорнова,

- О. С. Засорнов // Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки. - 2014. - № 2. - С. 133-138.
21. Засорнова І. О. Розробка процесу оздоблення вишивкою жіночих костюмів з урахуванням українських народних традицій: автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.18.19 / І. О. Засорнова // Хмельниц. нац. ун-т. - Хмельницький, 2012. - 21 с.
22. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
23. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка : західні області УРСР / Р. В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 190 с.
24. Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка / Т. В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
25. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
26. Карпинець І. І. Художнє оформлення гуцульських кептарів / І. І. Карпинець // Народна творчість та етнографія. - 1965. - №1. С. 60-64.
27. Косьміна О. Українське народне вбрання / О. Косьміна. - К.: Балтія-Друк. – 2006. - 64 с.
28. Косьміна О. Українське традиційне жіноче вбрання Київщини : кінець ХІХ –поч. ХХ ст. / О. Косьміна; ред. А.С. Дупляк. - К.: Хрещатик. – 1994. – 28 планшетів.
29. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
30. Кушніренко О. М. Декоративно-ужиткове мистецтво: Програма навчальної дисципліни за вибором для спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтва) / О. М. Кушніренко. – Полтава: ПНПУ, 2016. – 10 с.
31. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніки і технологія / О. Кулинич-Стахурська. – Львів, 2007. – 264 с.

32. Кульчицька О. Л. Народний одяг Західних областей УРСР : [альбом] / О. Л. Кульчицька; вступ. ст. І. Ф. Симоненко. – К., 1959. – 7 с.: 74 талб.
33. Литвинець Е. В. Українське народне мистецтво : вишивання і нанизування : [альбом] / Е. В. Литвинець. – К. : Вища школа, 2004. – 335 с.
34. Матейко К. І. Український народний одяг / К. І. Матейко. – К. : Наукова думка, 1977. – 222 с.
35. Матейко К. Український народний одяг: Етнографічний словник / К.Матейко. – К.: «Наукова думка», 1996. – 120 с.
36. Миронов В. Український костюм : [комплект откр.] / В. Миронов, А. Перепелиця. – К. : Мистецтво, 1983. – 19 с.
37. Мохірева Ю. А. Історія образотворчого мистецтва: Програма навчальної дисципліни для спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) / Ю. А. Мохірева, А. Є.Чорнощоків. – Полтава: ПНПУ, 2016. – 14 с.
38. Николаева Т. А. Украинская народная одежда. Среднее Поднепровье / Т. А. Николаева. – Киев: Наукова думка. - 1987. - С. 67-77.
39. Ніколаєва Т. О. Український костюм: Надія на ренесанс / Т. О. Ніколаєва. – К.: Дніпро, 2005. – 326 с.
40. Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво): [Текст]. – Електронний ресурс: офіційний сайт Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.
41. Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво): [Текст]. – Електронний ресурс: офіційний сайт Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.
42. Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво): [Текст]. – Електронний ресурс: офіційний сайт Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

43. Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво): [Текст]. – Електронний ресурс: офіційний сайт Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка,
44. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.
45. Пилип Р. Локальні особливості одягової вишивки українців закарпатської Гуцульщини / Р. Пилип // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Спецвипуск II. – Львів-Ужгород : Гражда, 2006. – С. 237-244
46. Пилип Р. І. Художня система народної одягової вишивки українців Закарпаття / Р. І. Пилип // вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – Харків : ХДАДМ, 2007. - №10. – С. 87-98.
47. Радкевич В. О. Технологія вишивки : [підручник]. / В. О. Радкевич, Г.М. Пащенко. –К. : Вища школа, 1997. - 303 с.
48. Саєнко Т. В. Лялькарство: Програма вибіркової навчальної дисципліни для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) / Т.В. Саєнко. – Полтава: ПНПУ, 2016. – 10 с.
49. Саєнко Т. В. Традиції українського національного вбрання: Програма вибіркової навчальної дисципліни для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) / Т. В. Саєнко. – Полтава: ПНПУ, 2016. – 10 с.
50. Саєнко Т. В. Художні технології роботи з текстильними матеріалами: Програма навчальної дисципліни для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) / Т. В. Саєнко, О. О. Бабенко. – Полтава: ПНПУ, 2017. – 12 с.

51. Селівачов М. Народний костюм як виразник національної ідентичності / М.Селівачов // Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К.: ТОВ «ХІК», 2008. – 301с.
52. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) [текст]: навч. посіб. / М. Р. Селівачов. - 2-е вид., допов. та випр. - К. : Редакція вісника «АНТ», 2009. - 408 с.
53. Семчук Л. Геометричні форми у вишиванках карпатського регіону / Л. Семчук // Народознавчі зошити. – 2002. - №1-2. – С. 142-145.
54. Симоненко І. Ф. Народна вишивка Закарпаття / І. Ф. Симоненко // Матеріали з етнографії та художнього промислу. – К., 1957. – Вип. 3. – С. 56-85.
55. Стамеров К.К.. Нариси з історії костюмів / К. К. Стамеров . – Київ: «Мистецтво», 1978. – 243 с.: ил.
56. Стельмашук Г. Г. Давнє вбрання на Волині : Етнографічно-мистецтвознавче дослідження / Г. Г. Стельмашук. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2006. – 280 с.
57. Сусак К. Р. Українське народне вишивання / К. Р. Сусак, Н. А. Стеф'юк. К. : Наук. світ, 2006. - 284 с.
58. Тарасенко О.К. Станковий твір в матеріалі: Програма навчальної дисципліни для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) / О. К. Тарасенко. – Полтава : ПНПУ, 2016. – 10 с.
59. Український народний одяг XVII – початку XIX ст. в акварелях Ю. Глоговського / Авт. та упорд. Крвавич Д. П., Стельмашук Г. Г.; ред. Ю. Г. Гошко. – Київ: Наукова думка, 1988. – 272 с., іл.
60. Чугай Р. В. Вишивка / Р.В. Чугай // Бойківщина : історико-етнографічне дослідження. – К.: наук. думка, 1983. – С. 275-280.
61. Чугай Р. В. Вишивка / Р.В. Чугай // Украинские Карпаты. Культура. – К. : Наук. Думка, 1989. – С.161-166.

62. Шевнюк О. Л. Історія костюма: Навч. посіб./ О. Л. Шевнюк. – К. : Знання, 2008. – 375 с., 32 с. : кольор. іл.
63. Етно мода: сучасні вишиванки від етнобрендів [Текст]. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://uamodna.com/articles/etno-moda-charivni-ta-suchasni-vyshyvanky-vid-ukrayinsjkyh-brendiv-chastyna-2/>
64. uk.wikipedia.org/wiki/
65. <http://krovets.com.ua/regiony/poltavshchyna?category=30>
66. <http://ya-ukrainets.com.ua/pro-vyshyvanku/>
67. <http://www.day.kiev.ua/54386>
68. prostir.museum.ua/post/12494
69. vyshyvanka.net/blog/ukrainski
70. honchar.jrg.ua
71. <https://www.livemaster.ru/topic/139779-bolgarskij-narodnyj-kostyum>
72. <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/827>
73. ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/10478/
74. <https://n-butik.com/ukrayinskij-etno-stil-v-suchasnomu-od/>
75. - - -
76. Показ етномоделей та виставка етномоди «КрайКа» в Івано-Франківську. – Інформація з сайту «Новини Івано-Франківська» від 05.05.2019.

**Вишивка в оздобленні компонентів традиційного народного вбрання
різних регіонів України**

Рис. А. 1 Традиційна вишита сорочка. Вінничина.

Рис. А. 2 Традиційна вишита сорочка. Волинь.

Рис. А. 3 Традиційна вишита сорочка. Житомирщина.

Рис. А. 4 Традиційна вишита сорочка. Кіровоградщина.

Рис. А. 5 Традиційна вишита сорочка. Сумщина.

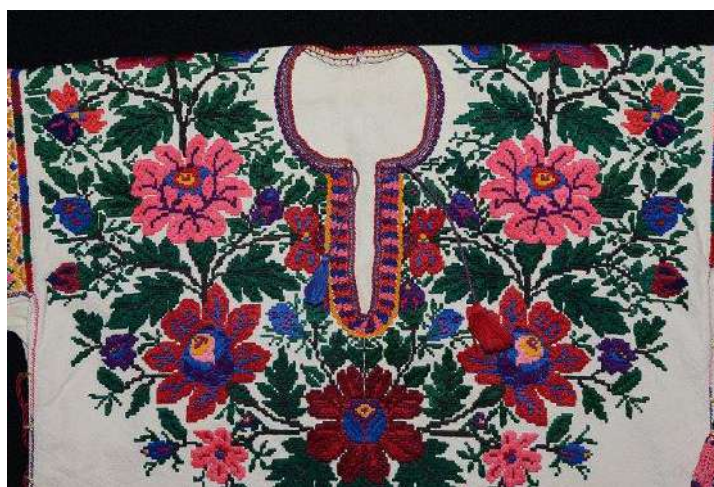

Рис. А. 6 Традиційна вишита сорочка. Фрагмент. Чернівецька область.

Рис. А. 7 Вишивка на кабаті. Фрагмент (сmt. Шкло). Яворів.

Рис. А. 8 Вишита яворівська хустина (с. Залужжя).

Рис. А. 9 Яворівська вишита бавниця (с. Залужжя). Бавничкові шви.

Рис. А. 10 Корсетка. Вовна, плис, домоткане полотно; вишиття. Київська обл., Бородянський р-н.

Рис. А. 11 Кептар жіночий. Овече хутро, хутро лапок лисиць; вишиття, аплікація. Рахівський р-н, Закарпатська обл. Поч. XX ст.

Рис. А. 12 Очіпок суцільно вишитий. Ситець, сатин, гарус, домоткане полотно; ручне пошиття, гладь. с.Наливайківка, Макарівський р-н, Київська обл. XIX ст.

Рис. А. 13 Вишивка на Чернігівському строї (Бобровицький р-н).

**Регіональні традиції оздоблення вишивкою
компонентів комплексу вбрання
у творчості сучасних українських дизайнерів**

Рис. Б.1 Дизайнер Оксана Караванська.

Рис. Б. 2-4 Оксана Караванська. Колекція Vyshyvanka Couture.

Рис. Б.5 Дизайнер Лілія Пустовіт.

Рис. Б. 6-7 Традиційна вишивка у виробах Лілії Пустовіт.

Рис. Б. 8 Дизайнер Роксолана Богуцька.

Рис. Б. 9-11 Традиційна вишивка у виробках Роксолани Богуцької.

Рис. Б. 12 Дизайнер Любця Чернікова.

Рис. Б.13-15 Колекція «Висновок». Любця Чернікова.

Рис. Б. 16 Дизайнер Юлія Магдич.

Рис. Б. 17-18 Традиційна вишивка у дизайнерських сукнях Юлії Магдич.

Рис. Б. 19 Дизайнер Ірина Каравай.

Рис. Б. 20-23 Традиційна вишивка у творчості Ірини Каравай.

Світлини з етнофестивалю «КРАЙ-КА» (Івано-Франківськ, 2019)

Рис. В. 1-9. Етнопоказ на фестивалі «КРАЙ-КА» в Івано-Франківську, 2019.

Традиційна вишивка у творчості сучасних народних майстрів

Рис. Д. 1 Чоловічі сорочки. Любов Мицканюк. Івано-Франківськ.

Рис. Д. 2 Чоловіча сорочка Марина Василенко. Житомирщина.

Рис. Д. 3 Жакет. Зоя Романова. Рівенщина.

Рис. Д. 4 Сорочка. Юлія Василичена. Київ.

Рис. Д. 5 Сорочка. Лариса Пелюгіна. Решетилівка.

Рис. Д. 6 Жіночий стрій. Марія Романюк. Івано-Франківщина.

Рис. Д. 7 Сорочка чоловіча. Юлія Гончарова. Рівненщина.

Рис. Д. 8 Жіночий стрій. Діана Новак. Чернівці.

Рис. Д. 9 Хустка. Тетяна Дубовець. Черкащина.

Рис. Д. 10 Сорочка жіноча. Ніна Іпатій. Решетилівка.

Рис. Д. 11 Сорочка жіноча. Надія Вакуленко. Решетилівка.

**Навчально-методичне забезпечення
навчальної дисципліни за вибором
РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЗДОБЛЕННЯ ВИШИВКОЮ
КОМПЛЕКСІВ НАРОДНОГО ВБРАННЯ УКРАЇНИ
(НА ПРИКЛАДІ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ)
для студентів спеціальності
014 Середня освіта (Образотворче мистецтво)**

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЗДОБЛЕННЯ ВИШИВКОЮ
КОМПЛЕКСІВ НАРОДНОГО ВБРАННЯ УКРАЇНИ
(НА ПРИКЛАДІ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ)

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни за вибором

підготовки

бакалавра

(назва освітнього рівня)

спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво)

(шифр і назва спеціальності)

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: кафедра образотворчого мистецтва
(повне найменування кафедри)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: А. М. Завийборода, магістрантка кафедри кафедри образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

РЕЦЕНЗЕНТИ: **І. М. Мужикова**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;
Ю. А. Мохірєва, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «**Регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання України**» (на матеріалі західних областей України) складена відповідно до професійної програми підготовки бакалавра зі спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання Західних областей України.

Міждисциплінарні зв'язки: етнографія, історія української культури, мистецтвознавство, декоративне мистецтво, вишивка.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Модуль 1. Художні особливості народної вишивки українців.

Модуль 2. Локальні художні особливості одягової традиційної народної вишивки західних регіонів України.

Модуль 3. Використання регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання у декоруванні сучасних компонентів вбрання.

1. Мета навчальної дисципліни:

Оволодіння студентами ключовими компетентностями в галузі оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання різних регіонів України та формування готовності до творчого втілення здобутого досвіду в художніх виробках.

2. Очікувані результати навчання з дисципліни:

1. Усвідомлювати історичне та художнє значення спадщини традиційного українського національного вбрання.
2. Демонструвати знання щодо традицій оздоблення вишивкою комплексів українського народного вбрання.
3. Виявляти розуміння регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання на Україні.
4. Демонструвати уміння та навички аналізу та висловлення оцінки стосовно регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання на Україні.
5. Володіти здатністю використовувати регіональні особливості оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання на Україні у творчій діяльності.
6. Виявляти здатність до утвердження традицій оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання на Україні в сучасному мистецько-освітньому просторі.

3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1. Художні особливості народної вишивки українців

Техніки вишивки та їх виражальні засоби. Орнаментальні мотиви вишивки. Композиція вишивки. Колорит вишивки.

Модуль 2. Локальні художні особливості одягової традиційної народної вишивки західних регіонів України.

Характерні риси вишивки на вбранні: Буковини, Волині, Галичини, Поділля, Закарпаття, Західного Поділля.

Модуль 3. Використання регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання у декоруванні сучасних компонентів вбрання.

Традиції української вишивки у творчості сучасних народних майстрів України. Творчість сучасних українських та зарубіжних художників-модельєрів. Діяльність сучасних українських брендів по виготовленню етноодягу.

4. Рекомендована література

основна

1. Васіна З. О. Український літопис вбрання: [Книга-альбом] / З. О. Васіна. – К.: Мистецтво, 2003. – текстівки, англ., рос. Т.2: XIII ст. н.е. - XIX ст. н.е. Науково-художні реконструкції. – 448с.: іл.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис / О. Воропай. – К.: Оберіг, 1993. – 590 с.
3. Добрянська І. О. Типи та колорит західноукраїнської народної вишивки / І. О. Добрянська, І. В. Симоненко // Народна творчість та етнографія. – 1959. - № 2. – С. 75-38.
4. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
5. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка : західні області УРСР / Р. В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 190 с.
6. Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка / Т. В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
7. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
8. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
9. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніки і технологія / О. Кулинич-Стахурська. – Львів, 2007. – 264 с.
10. Литвінець Е. В. Українське народне мистецтво : вишивання і нанизування : [альбом] / Е. В. Литвінець. – К. : Вища школа, 2004. – 335 с.
11. Матейко К. І. Український народний одяг / К. І. Матейко. – К. : Наукова думка, 1977. – 222 с.

12. Матейко К. Український народний одяг: Етнографічний словник / К. Матейко. – К.: «Наукова думка», 1996. – 120 с.
13. Миронов В. Український костюм : [комплект откр.] / В. Миронов, А. Перепелиця. – К. : Мистецтво, 1983. – 19 с.
14. Ніколаєва Т. О. Український костюм: Надія на ренесанс / Т. О. Ніколаєва. – К.: Дніпро, 2005. – 326 с.
15. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.
16. Пилип Р. Локальні особливості одягової вишивки українців закарпатської Гуцульщини / Р. Пилип // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Спецвипуск II. – Львів-Ужгород : Гражда, 2006. – С. 237-244
17. Пилип Р. І. Художня система народної одягової вишивки українців Закарпаття / Р. І. Пилип // вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – Харків : ХДАДМ, 2007. - №10. – С. 87-98.
18. Радкевич В. О. Технологія вишивки : [підручник]. / В. О. Радкевич, Г.М. Пашенко. –К. : Вища школа, 1997. - 303 с.
19. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) [текст]: навч. посіб. / М. Р. Селівачов. - 2-е вид., допов. та випр. - К. : Редакція вісника «АНТ», 2009. - 408 с.
20. Семчук Л. Геометричні форми у вишиванках карпатського регіону / Л. Семчук // Народознавчі зошити. – 2002. - №1-2. – С. 142-145.
21. Симоненко І. Ф. Народна вишивка Закарпаття / І. Ф. Симоненко // Матеріали з етнографії та художнього промислу. – К., 1957. – Вип. 3. – С. 56-85.
22. Стамеров К.К.. Нариси з історії костюмів / К. К. Стамеров . – Київ: «Мистецтво», 1978. – 243 с.: ил.
23. Стельмашук Г. Г. Давнє вбрання на Волині : Етнографічно-мистецтвознавче дослідження / Г. Г. Стельмашук. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2006. – 280 с.
24. Сусак К.Р. Українське народне вишивання / К.Р. Сусак, Н. А. Стеф'юк. К. : Наук. світ, 2006. - 284 с.
25. Чугай Р. В. Вишивка / Р.В. Чугай // Бойківщина : історико-етнографічне дослідження. – К.: наук. думка, 1983. – С. 275-280.
26. Чугай Р. В. Вишивка / Р.В. Чугай // Украинские Карпаты. Культура. – К. : Наук. Думка, 1989. – С.161-166.

додаткова

1. Антонович Є.А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. С. Станкевич. -Львів.: Світ,1992. – 271 с.
2. Кульчицька О. Л. Народний одяг Західних областей УРСР : [альбом] / О. Л. Кульчицька; вступ. ст. І. Ф. Симоненко. – К., 1959. – 7 с.: 74 талб.
3. Селівачов М. Народний костюм як виразник національної ідентичності / М.Селівачов // Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К.: ТОВ «ХІК», 2008. – 301с.
4. Український народний одяг XVII – початку XIX ст. в акварелях Ю. Глоговського /Авт. та упорд. Кривавич Д. П., Стельмащук Г. Г.; ред. Ю. Г. Гошко. – Київ: Наукова думка, 1988. – 272 с., іл.
5. Шевнюк О. Л. Історія костюма: Навч. посіб./ О. Л. Шевнюк. – К. : Знання, 2008. – 375 с., 32 с. : кольор. іл.
6. Етно мода: сучасні вишиванки від етнобрендів [Текст]. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://uamodna.com/articles/etno-moda-charivni-ta-suchasni-vyshyvanky-vid-ukrayinsjkyh-brendiv-chastyna-2/>
7. uk.wikipedia.org/wiki/
8. <http://krovets.com.ua/regiony/poltavshchyna?category=30>
9. <http://ya-ukrainets.com.ua/pro-vyshyvanku/>
10. <http://www.day.kiev.ua/54386>
11. prostir.museum.ua/post/12494
12. vyshyvanka.net/blog/ukrainski
13. honchar.jrg.ua
14. <https://www.livemaster.ru/topic/139779-bolgarskij-narodnyj-kostyum>
15. <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/827>
16. ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/10478/
17. <https://n-butik.com/ukrayinskij-etno-stil-v-suchasnomu-od/>
18. www.kray.ck.ua/.../13 - - -
19. Показ етномоделей та виставка етномоди «КрайКа» в Івано-Франківську. – Інформація з сайту «Новини Івано-Франківська» від 05. 05. 2019.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

6. Засоби діагностики успішності навчання: оцінювання здійснюється за усні відповіді; завдання, виконані на лабораторних заняттях та самостійно; відповіді на запитання модульного контролю; підсумкова робота.

Лекція 1

Тема: Художні особливості народної вишивки українців

План

1. Історіографія досліджень про художні особливості народної вишивки українців.
2. Поняття про вишивку та її призначення.
3. Техніки вишивки та їх виражальні засоби.
4. Орнаментальні мотиви вишивки.
5. Композиція вишивки.
6. Колорит вишивки.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Дати визначення поняття «вишивка».
2. Пояснити у чому полягають етнографічні основи народної вишивки.
3. Назвати основні техніки вишивки українців.
4. Назвати виражальні засоби вишивки.
5. Назвати основні орнаментальні мотиви вишивки.
6. Розкрити сутність поняття «композиція вишивки».
7. Назвати колористичні особливості української народної вишивки.

Література

1. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т. В., Українська народна вишивка / Т. В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. – Львів : Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Сусак К. Р. Українське народне вишивання / К. Р. Сусак, Н. А. Стеф'юк. К. : Наук. світ, 2006. - 284 с.

Лекція 2

Тема: Матеріалознавчий аспект вишивки

План

1. Матеріали та інструменти для вишивки.
2. Властивості матеріалів для виконання вишивки.
3. Характеристика натуральних та штучних волокон. Методи визначення у тканині основи ткання, переплетення.
4. Нитки, їх характеристика.
5. Ознайомлення з інструментами та пристроями для вишивки, їх призначення у виконанні вишивки.
6. Голки, наперсток, ножиці, виколка, п'яльці, стрічковий метр.
7. Основні вимоги до умов вишивання.
8. Прання і прасування вишитих виробів.
9. Бракування, маркування та упакування вишитих виробів.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Назвати матеріали та інструменти для вишивки.
2. Схарактеризувати властивості матеріалів для виконання вишивки.
3. Дати характеристику натуральних та штучних волокон.
4. Назвати методи визначення у тканині основи ткання, переплетення.
5. Дати загальну характеристику ниток для вишивки.
6. Назвати інструменти та пристрої для вишивки.
7. Перелічити основні вимоги до умов вишивання.
8. Назвати правила прання і прасування вишитих виробів.

Література

1. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка / Р. В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка / Т. В. Кара-Васильєва. – К. : Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т. В., Українська народна вишивка / Т. В. Кара-Васильєва, А. О. Заволокіна. - К. : Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. – Львів : Місіонер, 1996. - 146 с.

Лекція 3

Тема: Регіональні традиції оздоблення вишивкою компонентів вбрання на Україні

План

1. Художньо-технічні особливості виконання вишиваних виробів.
2. Вишивані елементи одягу (носильне вбрання): головні убори, сорочки, кожухи, верхній плечовий одяг.
3. Техніка та способи виконання вишивки одягу.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Розкрити художньо-технічні особливості виконання вишиваних виробів.
2. Назвати, які компоненти комплексу вбрання вишивали на Україні?
3. Назвати техніка та способи виконання вишивки одягу в різних регіонах України.

Література

1. Білецька В. Ю. Українські сорочки, їх типи, еволюція й орнаментация / Ю. В. Білецька. - К. : Наукова думка, 1989. - 134 с.
2. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
3. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т. В. Кара-Васильєва. – К. : Мистецтво, 1993. - 264 с.
4. Кара-Васильєва Т. В., Українська народна вишивка / Т. В. Кара-Васильєва, А. О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
5. Косьміна О. Українське народне вбрання / О. Косьміна. - К. : Балтія-Друк. – 2006. - 64 с.
6. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. – Львів : Місіонер, 1996. - 146 с.
7. Николаева Т. А. Украинская народная одежда. Среднее Поднепровье / Т. А. Николаева. – Киев : Наукова думка. - 1987. - С. 67-77.
8. Ніколаєва Т.О. Український костюм: Надія на ренесанс / Т. О. Ніколаєва. – К.: Дніпро, 2005. – 326 с.
9. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лекція 4

Тема: Народні традиції вишивки сорочок українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ століття

План

1. Територіально-етнографічні типи вишивки на сорочках Закарпаття.
2. Функціональне призначення вишивки на сорочках.
3. Практичне призначення вишивки на сорочках.
4. Оберегове призначення вишивки на сорочках.
5. Естетичне функціональне призначення вишивки на сорочках.
6. Статеві-вікові розпізнавальні функціональні призначення вишивки на сорочках.
7. Соціальне функціональне призначення вишиваних жіночих і чоловічих сорочок.

Література

1. Білецька В. Ю. Українські сорочки, їх типи, еволюція й орнаментация / Ю. В. Білецька. - К. : Наукова думка, 1989. - 134 с.
2. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. - К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
3. Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка / Т. В. Кара-Васильєва. - К. : Мистецтво, 1993. - 264 с.
4. Кара-Васильєва Т. В., Українська народна вишивка / Т. В. Кара-Васильєва, А. О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
5. Косьміна О. Українське народне вбрання / О. Косьміна. - К. : Балтія-Друк. - 2006. - 64 с.
6. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів : Місіонер, 1996. - 146 с.
7. Николаева Т. А. Украинская народная одежда. Среднее Поднепровье / Т. А. Николаева. - Киев: Наукова думка. - 1987. - С. 67-77.
8. Ніколаєва Т. О. Український костюм: Надія на ренесанс / Т.О.Ніколаєва. - К. : Дніпро, 2005. - 326 с.
9. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). - Ужгород : ПП «Повч Р. М.», 2012. - 468с.: іл.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Назвати територіально-етнографічні типи вишивки на сорочках Закарпаття.
2. Розкрити функціональне призначення вишивки на сорочках.
3. Розкрити практичне призначення вишивки на сорочках.
4. Розкрити оберегове призначення вишивки на сорочках.

5. Розкрити естетичне функціональне призначення вишивки на сорочках.
6. Розкрити статево-віковорозпізнавальне функціональне призначення вишивки на сорочках.
7. Розкрити соціальне функціональне призначення вишиваних жіночих і чоловічих сорочок.

Практичне заняття 1

Тема: Локальні художні особливості одягової традиційної народної вишивки західних регіонів України

Питання для обговорення

1. Характерні риси вишивки на вбранні:
  - Буковини,
  - Волині,
  - Галичини,
  - Поділля,
  - Закарпаття,
  - Західного Поділля.

Примітка. Відповідь на питання супроводжується мультимедійною презентацією, створеною студентом.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка / Т. В. Кара-Васильєва. – К. : Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т. В., Українська народна вишивка / Т. В. Кара-Васильєва, А. О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Косьміна О. Українське народне вбрання / О. Косьміна. - К. : Балтія-Друк. – 2006. - 64 с.
5. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. – Львів : Місіонер, 1996. - 146 с.
6. Ніколаєва Т. О. Український костюм: Надія на ренесанс / Т.О.Ніколаєва. – К. : Дніпро, 2005. – 326 с.
7. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород : ПП «Повч Р. М.», 2012. – 468с.: іл.

Практичне заняття 2

Тема: Використання регіональних особливостей оздоблення вишивкою комплексів народного вбрання у декоруванні сучасних компонентів вбрання

Питання для обговорення

1. Традиції української вишивки у творчості сучасних народних майстрів України.
2. Творчість сучасних українських та зарубіжних художників-модельєрів.
3. Діяльність сучасних українських брендів по виготовленню етноодягу.

Примітка. Відповідь на питання супроводжується мультимедійною презентацією, створеною студентом.

Література

1. Варивончик А. В. Традиційна українська народна вишивка в творчості дизайнера-модельєра Роксолани Богуцької (аналіз колекції 2007-2009р.) / А. В. Варивончик // Культура і сучасність: альманах Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2012. – Вип. № 1. – С. 127 – 133.
2. Варивончик А. В. Традиційна народна вишивка в творчості сучасних українських дизайнерів одягу / А. В. Варивончик // Вісник мистецтвознавства Київського національного університету культури і мистецтв, 2012. – Вип. № 26. – С. 41 – 51.
3. Засорнова І. О. Розробка процесу оздоблення вишивкою жіночих костюмів з урахуванням українських народних традицій / І. О. Засорнова // Дисертація канд. техн. наук: 05.18.19, Хмельниц. нац. ун-т. - Хмельницький, 2012. - 210 с. : рис., табл.
4. Ніколаєва Т. О. Український костюм: Надія на ренесанс / Т. О. Ніколаєва. – К.: Дніпро, 2005. – 326 с.
5. Селівачов М. Народний костюм як виразник національної ідентичності / М. Селівачов // Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К. : ТОВ «ХІК», 2008. – 301с.
6. Етно мода: сучасні вишиванки від етнобрендів [Текст]. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://uamodna.com/articles/etno-moda-charivni-ta-suchasni-vyshyvanky-vid-ukrayinsjkyh-brendiv-chastyna-2/>

Лабораторне заняття 1

Тема: Технологічний аспект вишивки у техніці «низинка» та її використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати і представити відшивки у техніці «низинка».
2. Підібрати зоровий ряд по темі заняття.
3. Розробити власну композицію для оздоблення одягу з використанням техніки «низинка» і виконати її в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 2

Тема: Технологічний аспект вишивки у техніці «кучерявий стіб» та її використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати і представити відшивки у техніці «кучерявий стіб».
2. Підібрати зоровий ряд по темі заняття.
3. Розробити власну композицію для оздоблення одягу з використанням техніки «кучерявий стіб» і виконати її в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 3-4

Тема: Технологічний аспект вишивки у техніці «гладь» та її використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати і представити відшивки у техніці «гладь» (пряма, коса, лічильна, за контуром малюнка).
2. Підібрати зоровий ряд по темі заняття.
3. Розробити власну композицію для оздоблення одягу з використанням техніки «гладь» і виконати її в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 5

Тема: Технологічний аспект вишивки у техніці «вирізування» та її використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати і представити відшивки у техніці «вирізування».
2. Підібрати зоровий ряд по темі заняття.
3. Розробити власну композицію для оздоблення одягу з використанням техніки «вирізування» і виконати її в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 6

Тема: Технологічний аспект вишивки у техніці «стебловий шов» та її використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати і представити відшивки у техніці «стебловий шов».
2. Підібрати зоровий ряд по темі заняття.
3. Розробити власну композицію для оздоблення одягу з використанням техніки «стебловий шов» і виконати її в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 7

Тема: Технологічний аспект вишивки у техніці «зубцювання мережкою» та її використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати і представити відшивки у техніці «зубцювання мережкою».
2. Підібрати зоровий ряд по темі заняття.
3. Розробити власну композицію для оздоблення одягу з використанням техніки «зубцювання мережкою» і виконати її в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 7-8

Тема: Технологічний аспект вишивки у техніці «вишивання на морщенні» та її використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати і представити відшивки у техніці «вишивання на морщенні».
2. Підібрати зоровий ряд по темі заняття.
3. Розробити власну композицію для оздоблення одягу з використанням техніки «вишивання на морщенні» і виконати її в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 9-10

Тема: Технологічний аспект вишивки у техніці «хрестик» та її використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати і представити відшивки у техніці «хрестик».
2. Підібрати зоровий ряд по темі заняття.
3. Розробити власну композицію для оздоблення одягу з використанням техніки «хрестик» і виконати її в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 11-12

Тема: Технологічний аспект вишивки у техніках «виколювання» та «поверхниця» їх її використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати і представити відшивки у техніках «виколювання» та «поверхниця».
2. Підібрати зоровий ряд по темі заняття.
3. Розробити власні композиції для оздоблення одягу з використанням технік «виколювання» та «поверхниця» і виконати їх в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 13-14

Тема: Орнаментальні мотиви вишивок та їх використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати замальовки геометричних орнаментів, які використовувалися для оздоблення компонентів народного вбрання західних регіонів України.
2. Розробити власні варіанти геометричних орнаментів, які можна використати в оздобленні компонентів вбрання.
3. Виконати відшивку власного варіанту геометричного орнаменту в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 15-16

Тема: Орнаментальні мотиви вишивок та їх використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати замальовки геометризованих рослинних орнаментів, які використовувалися для оздоблення компонентів народного вбрання західних регіонів України.
2. Розробити власні варіанти геометризованих рослинних орнаментів, які можна використати в оздобленні компонентів вбрання.
3. Виконати відшивку власного варіанту геометризованого рослинного орнаменту в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 17-18

Тема: Орнаментальні мотиви вишивок та їх використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати замальовки орнаментів реалістичних форм, які використовувалися для оздоблення компонентів народного вбрання західних регіонів України.
2. Розробити власні варіанти орнаментів рослинних форм, які можна використати в оздобленні компонентів вбрання.
3. Виконати відшивку власного варіанту орнаменту рослинних форм в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 19-20

Тема: Антропоморфні орнаментальні мотиви вишивок та їх використання в оздобленні компонентів вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати замальовки антропоморфних орнаментальних мотивів, які використовувалися для оздоблення компонентів народного вбрання західних регіонів України.
2. Розробити власні варіанти антропоморфних орнаментальних мотивів, які можна використати в оздобленні компонентів вбрання.
3. Виконати відшивку власного варіанту антропоморфних орнаментальних мотивів в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Лабораторне заняття 21-24

Тема: Композиція вишивки для оздоблення компонентів народного вбрання західних регіонів України

Практичне завдання

1. Виконати замальовки композицій вишивки, які використовувалися для оздоблення компонентів народного вбрання західних регіонів України.
2. Розробити власні варіанти композицій вишивки, які можна використати в оздобленні компонентів вбрання.
3. Виконати творчу роботу в матеріалі.

Матеріали та інструменти: тканина для вишивки (льон або полотно), нитки для вишивки, голка, наперсток, ножиці, п'яльця, папір, кольорові олівці, простий олівець, гумка.

Література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка / Р.В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. - 192 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1993. - 264 с.
3. Кара-Васильєва Т.В., Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. - К.: Либідь, 1996. - 96 с.
4. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія / О. Кулинич-Стахурська. - Львів: Місіонер, 1996. - 146 с.
5. Пилип Р. Художня вишивка українців Закарпаття ХІХ - першої половини ХХ ст.(типологія за призначенням, художніми та локальними особливостями). – Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2012. – 468с.: іл.

Питання для модульного контролю

1. Дати визначення поняття «вишивка».
2. Пояснити у чому полягають етнографічні основи народної вишивки.
3. Назвати основні техніки вишивки українців.
4. Назвати виражальні засоби вишивки.
5. Назвати основні орнаментальні мотиви вишивки.
6. Розкрити сутність поняття «композиція вишивки».
7. Назвати колористичні особливості української народної вишивки.
8. Назвати матеріали та інструменти для вишивки.
9. Дати характеристику натуральних та штучних волокон.
10. Назвати методи визначення у тканині основи ткання, переплетення.
11. Дати загальну характеристику ниток для вишивки.
12. Назвати інструменти та пристрої для вишивки.
13. Перелічити основні вимоги до умов вишивання.
14. Назвати правила прання і прасування вишитих виробів.
15. Розкрити художньо-технічні особливості виконання вишиваних виробів.
16. Назвати, які компоненти комплексу вбрання вишивали на Україні?
17. Назвати техніку та способи виконання вишивки одягу в різних регіонах України.
18. Назвати територіально-етнографічні типи вишивки на сорочках Закарпаття.
19. Розкрити функціональне призначення вишивки на сорочках.
20. Розкрити практичне призначення вишивки на сорочках.
21. Розкрити оберегове призначення вишивки на сорочках.
22. Розкрити естетичне функціональне призначення вишивки на сорочках.
23. Розкрити статево-віковорозпізнавальне функціональне призначення вишивки на сорочках.
24. Розкрити соціальне функціональне призначення вишиваних жіночих і чоловічих сорочок.

Примітка:

24-17 правильних відповідей – **3 бали**;

16-9 правильних відповідей – **2 бали**;

8-1 правильних відповідей – **1 бал**

Завдання для самостійної роботи

1. Виконання замальовок взірців композиційних схем традиційних вишивок українців Західних областей України для сорочок (область за вибором студента).
2. Виконання замальовок взірців композиційних схем традиційних вишивок українців Західних областей України для нагрудного одягу (область за вибором студента).
3. Виконання замальовок взірців композиційних схем традиційних вишивок українців Західних областей України для поясного одягу (область за вибором студента).
4. Виконання замальовок взірців композиційних схем традиційних вишивок українців Західних областей України для доповнень до поясного одягу (область за вибором студента).
5. Виконання замальовок взірців композиційних схем традиційних вишивок українців Західних областей України для головних уборів (область за вибором студента).
6. Створення власної композиції в жіночому одязі на матеріалі орнаментальних народних традицій однієї з Західних областей України.
7. Створення власної композиції в чоловічому одязі на матеріалі орнаментальних народних традицій однієї з Західних областей України.
8. Створення власної композиції в дитячому одязі на матеріалі орнаментальних народних традицій однієї з Західних областей України.
9. Створення власної композиції для декорування компоненту вбрання на матеріалі творчості сучасних українських модельєрів.
10. Створення власної композиції для декорування компоненту сучасного вбрання на матеріалі творчості сучасних зарубіжних модельєрів.
11. Виготовити в матеріалі фрагмент орнаментальної композиції із завдань №1-10 (за вибором студента).
12. Висвітлення творчості дизайнера одягу, який використовує у творчості народні традиції оздоблення компонентів вбрання вишивкою (мультимедійна презентація).